

Mācītāji, kas nāvē gāja

sastādījis
mācītājs Kārlis Beldavs

Luterisma mantojuma fonds
Rīga, 2010

UDK 27 (474.3) (092)

Ma 098

Mācītāju fotogrāfijas no Karla Širrena biedrības
(*Carl-Schirren-Gesellschaft*) fondiem.

Mācītāji, kas nāvē gāja. Sastādītājs mācītājs Kārlis Beldavs.
Grāmata sagatavota pēc 1933. gada Baznīcas Virsvaldes izdevu-
ma, iespiesta Limbažos. Atkārtots, papildināts izdevums.

Projekta vadītājs un zinātniskais redaktors Guntis Kalme
Literārā redaktore un korektore Guna Pitkevica
Vāka māksliniece Anita Daugule
Priekšvārdu tulkojis Miervaldis Vanags
Maketētājs Juris Uļģis

Izdevējs: Luterisma mantojuma fonds

Reģ. nr. 50003360631

Volgundes iela 32–104, Rīga, LV-1046, Latvija

www.lmf.lv; fonds@lmf.lv

Kārlis Beldavs "Lutheran Pastors Martyred in Latvia in 1919"
500 copies printed May 2010

Tehniskā palīdzība: *The Lutheran Heritage Foundation*

51474 Romeo Plank Road

Macomb, MI 48042, USA

www.LHFmissions.org

© Luterisma mantojuma fonds 2010

ISBN 978-9984-753-56-0

Iespiests SIA "Jelgavas tipogrāfija"

1925. gadā baltvāciešu izgatavotais
piemineklis 1919. gada upuriem.
LPSR varas iestāžu likvidēts 1951. gadā.

Jaunais piemineklis, uzstādīts 2006. gadā.

Mācītāja Kārļa Beldava 1933. gadā sastādītā liecību grāmata par 1919. gada boļševiku upuriem – latviešu un vācu luterāņu mācītājiem – martīriem, asinslieciniekiem jau sen ir bibliogrāfisks retums. Pagājušajā gadā apritēja 90 gadu kopš aprakstītajiem notikumiem, tādēļ vēlējāmieš atsaukt tos gan Baznīcas, gan tautas atmiņā, lai tā dotu godu šiem upuriem.

Darbā esam centušies saglabāt tā laika valodiskās īpatnības, ieskaitot citētos Bībeles tekstus. Esam papildinājuši darbu ar zinātniskā redaktora priekšvārdu, vēsturnieka Jāņa Šiliņa pēcvārdu un priekšvārda tulkojumu vācu valodā, kā arī ar Bībeles atsaucēm tekstā, zemsvītras piezīmēm, paskaidrojot šodienas lasītājam jau nezināmas vēsturiskās, bibliogrāfiskās u.c. reālijas.

Pateicos par ieguldījumu grāmatas tapšanā Karla Širrena biedrības fondu arhīva glabātājai Renātei Adolfi (*Renate Adolphi*), *Dr. philol.* Mārai Grudulei, Ilonai Miezītei, Dzintrai Mikolonei, Jānim Šiliņam.

Mācītājs *Dr. theol.* Guntis Kalme

Pateicība ziedotājiem

Šo projektu finansiāli ir atbalstījušas LELB draudzes, mācītāji un privātpersonas:

Bauskas evaņģēliski luteriskā draudze,
Ikšķiles evaņģēliski luteriskā draudze,
Kandavas evaņģēliski luteriskā draudze,
Lubānas evaņģēliski luteriskā draudze,
Mazsalacas sv. Annas evaņģēliski luteriskā draudze,
Piņķu Jāņa evaņģēliski luteriskā draudze,
Raunas evaņģēliski luteriskā draudze,
Rīgas Augšamcelšanās evaņģēliski luteriskā draudze,
Skujenes evaņģēliski luteriskā draudze,
Tirzas evaņģēliski luteriskā draudze,
Dr. med. Ida Ņina Rautenšilds, ASV,
Ģirts Grietiņš,
Mārīte Kažmēre,
Didzis Kreicbergs,
Maija Anda Meldrāja,
Rolands Radziņš,
Ziedonis Kārlis Varts,
Vācijas – Baltijas Baznīcas dienests
(*Deutsch – Baltischer Kirchlicher Dienst e.v.*),
anonīms ziedotājs.

Liels paldies, jo bez jūsu atbalsta šo grāmatu mēs nebūtu izdevuši.
Lai Dievs svētī katru priecīgu devēju!

Satura rādītājs

Līdz galam.....	VII
Ievadam.....	1

Profesors Dr. Traugots Hāns (<i>Hahn</i>).....	4
--	---

Kurzemes mācītāji

Prāvests Aleksanders Bernevics (<i>Bernevitz</i>).....	14
Mācītājs Ansis Bilenšteins (<i>Bielenstein</i>).....	19
Prāvests Emils Kārlis Moltrehts (<i>Moltrecht</i>).....	23
Mācītājs Arnolds Rutkovskis (<i>Rutkowski</i>).....	27
Mācītājs Kristaps Strautmanis.....	30
Mācītājs Pauls Vahsmuts (<i>Wachsmuth</i>).....	34

Rīgas mācītāji

Mācītājs Pauls Fromholds-Treijs (<i>Fromhold-Treu</i>).....	38
Mācītājs Gustavs Bernhards Kristians Klēmanis (<i>Klemann</i>).....	43
Mācītājs Pēteris Rozenbergs.....	46
Mācītājs Eižens Šeuermans (<i>Scheuermann</i>).....	51
Mācītājs Artūrs Hugo Valters (<i>Walter</i>).....	57

Vidzemes mācītāji

Mācītājs Heinrihs Leonhards Ādolfijs (<i>Adolphi</i>).....	60
Mācītājs Eižens Bergs (<i>Berg</i>).....	88
Mācītājs Heinrihs Bose.....	91
Mācītājs Heinrihs Bose (<i>Bosse</i>).....	92
Mācītājs Ernsts Fromholds-Treijs (<i>Fromchold-Treu</i>).....	96
Mācītājs Vilhelms Gilberts (<i>Gilbert</i>).....	99
Mācītājs Ervins Johans Gross (<i>Gross</i>).....	102
Mācītājs Vilhelms Grīners (<i>Grüner</i>).....	105
Mācītājs Edgars Hasmanis.....	110
Mācītājs Ādams Jende.....	121

Mācītājs Vilhelms Kaspars	126
Prāvests Ksavers Marnics (<i>Marnitz</i>)	130
Mācītājs Eberhards Savarijs (<i>Savary</i>)	135
Mācītājs Teodors Augusts Šeinpflugš (<i>Scheinpflug</i>)	139
Prāvests Dr. Karls Šlaus (<i>Schlau</i>)	143
Mācītājs Ludvigs Jānis Čiško	149
Mācītājs Konstantīns Ūders	154

Draudzes darbinieki

Skolotājs Pēteris Apinis	158
Skolotājs Julius Gaiķis	162
Pēcvārds	163
<i>Bis zum Ende</i>	173

Līdz galam

“Ja dzīvojam, tad dzīvojam tam Kungam, ja mirstam, tad mirstam tam Kungam. Tātad vai dzīvojam vai mirstam, mēs piederam tam Kungam.” (Rom. 14:8)

Moto: “Mērķējiet pareizi, eņģeļi gaida uz mani!”
(Mācītāja Konstantīna Ūdera (1870–1919) pēdējie vārdi saviem šāvējiem)

Gals

Kad mēs izrunājam vārdu “gals”, tas parasti nozīmē kaut ko visai nekaitīgu, dabisku, tas ir, normālu lietu un notikumu norises beigas. Dienas noslēgums sola atpūtu un atspīrgumu, nedēļas nogale nāk ar iespēju to pavadīt ģimenes vai draugu pulkā, utt. Kādu dzīves grūtību vai problēmu gals vienādi vai otrādi saistās ar pozitīvu atrisinājumu. Pat dzīves gals lielākoties ir dabiska izdzišana savā gultā.

Vajāšanas

Apustulis Pāvils savā mūža noslēgumā sacīja: “ticību esmu turējis” (2. Tim. 4:7). Ar to viņš gribēja teikt, ka savu mūžu viņš beidz kā uzvarētājs, jo ir izturējis viņam uzticēto uzdevumu līdz galam, līdz sava mūža galam.

Šos vārdus varam attiecināt uz 1919. gada boļševiku upuriem – latviešu un vācu luterāņu mācītājiem. Rīgas Lielajos kapos pie Jaunās Kapelas (tagad Rīgas Augšāmcelšanās ev. lut. draudzes dievnams) atrodas viņiem veltīts piemineklis, padomju laikos gan nopostīts, bet nu ar baltvācu draugu palīdzību 2006. gadā atjaunots. Šajā piemiņeklī iegravēti to latviešu un vācu mācītāju vārdi, kuri savu ticību ir apliecinājuši ne tikai ar kalpošanu savās draudzēs, bet kuri savas ticības dēļ ir tikuši vajāti un tomēr izturējuši līdz galam. Līdz savam miesīgās dzīvības galam.

Vajāšanas kristīgai Baznīcai nav nekas jauns vai neparasts. Tās ir to pavadījušas no paša tās pastāvēšanas sākuma. Pārlietu atšķirīgi, brī-

žam pat pretēji ir bijuši Dieva un pasaules ceļi. Nevienai laicīgai varai netiek, ja tai līdzās atrodas cita, vēl jo vairāk, – dievišķi sankcionēta vara. Tāpēc attieksme pret Baznīcu brīžiem ir bijusi klaji varmācīga. Lutera par to sacīja: “Tas ir aklās pasaules dabā, ka tā patiesību un Dieva bērņus nolād un vajā”¹ un: “vienīgais iemesls ir tas, ka mēs ticam tam Kungam un apliecinām Viņa Vārdu. Citādi tie būtu vienprātībā ar mums”.² Tas nav nekas oriģināls, šie Lutera izteikumi tikai komentē to, ko par Sevi sacīja Jēzus: “Cilvēka Dēlam nāksies daudz ciest... un tapt nokautam” (Mk. 8:31). Savus sekotājus Viņš brīdināja: “Mācekļi nav augstāks par savu mācītāju” (Mt. 10:24) un: “Ja viņi Mani vajājuši, viņi vajās arī jūs.” (Jņ. 15:20). Tāpēc martīra, asinsliecinieka ciešanas ir solidaritāte ar Kristu. Mācītājs Ansis Bilenšteins (1863–1919) par savu ciešanu gaitu rakstīja: “Šis ceļš bij jāstaigā arī manam Pestītājam”.

Stāja

Par šeit minētajiem Kristus asinslieciniekiem ir saglabājušās visai skopas ziņas. Vislabāk tās apkopotas šajā 1933. gadā Baznīcas Virsvaldes izdotajā grāmatā “Mācītāji, kas nāvē gāja”. Viņi kā jau visi cilvēki ir bijuši gana atšķirīgi pēc sava rakstura, temperamenta, biogrāfijas, bet līdzīgi pēc kalpošanas stājas un ziedošanās degsmes. Tie bija mācītāji, kuri sarkano briesmu priekšā neatstāja savas draudzis. Mācītājs Eižens Šeuermans (1856–1919) rakstīja: “Par visām lietām jāizpilda pienākums, paliekot tai vietā, kurā Dievs mūs licis. Domas par paša labklājību un par varbūtējām briesmām ir jāliek pie malas, jo tās ir mazāk svarīgas”. Grāmatā ir apraksti par to, kā viņi tika tirdīti, pratināti, nepamatoti apsūdzēti, ņemti par ķīlniekiem, apcietināti, turēti pusbadā, pakļauti brutālai varmācībai, visādi pazemoti, nogalēti. Mācītāju Leonhardu Ādolfiju (1852–1918) gribēja piespiest nest sarkano karogu. Viņš tā vietā paņēma krustu un, to paceldams, teica: “Tas ir mans karogs!” To viņam vēlāk ielika rokās,

¹ *Luters Mārtiņš, Lielais Katehisms*. R: Luteriskā Mantojuma Fonds, 1996. – 65. lpp.

² Ewald M. Plass. *What Luther Says. A Practical In-Home Anthology for the Active Christian* – St. Louis: Concordia Publishing House, 1994 – 1040–1, 3310. lpp.

guldot šķirstā. Vairākiem pirms nāves lika rakt savu kapu, daži tika “bēgot nošauti”.

Cietums kā baznīca

Tas bija laiks, kad komunisti par savām mītiņu vietām izmantoja baznīcas, kā tas bija gadījumā ar apcietinātā mācītāja Vilhelma Kaspara (1853–1919) dievnamu. Savukārt viņš turpināja kalpošanu, izmantojot savu cietuma kameru kā baznīcu, sludinot evaņģēliju apcietinājuma biedriem. Apcietinātā mācītāja Eberharda Savarija (1863–1919) kameras biedrs rakstīja uz mājām: “Mēs dzīvojam kā kādā baznīcā!” Mācītājs Pauls Vahsmuts (1879–1919) rakstīja: “Es ļoti priecājos, ka arī še drīkstu būt mācītājs, kā savā, tā blakus kamerā [..] cilvēki ir tik pieejami Dieva vārdiem! Kas tā gan ir par lielu Dieva žēlastību!” Caur sienas spraugām ar drāts gabaliņu viņš mēģināja ieņģrūst no savas Bībeles izrautas lapas, kas kļuva par garīga spēka avotu uz nāvi notiesātajiem blakus kameras biedriem. Savus likteņa biedrus viņš bija spējis iepriecināt ar vārdiem: “Mēs jau drīz redzēsim savu Pestītāju!” Prāvests Pēteris Rozenbergs (1871–1919) Rīgas Centrālcietumā tā spēja septiņas nedēļas stiprināt cietuma biedrus, noturēdams ikdienas lūgšanas latviešu, vācu un krievu valodā. Prāvests Dr. Kārlis Šlaus (1851–1919) rakstīja: “Esmu tagad cietuma mācītājs”.

Mācītājs ir visur mācītājs, ieslodzījums tikai mainīja viņu kalpošanas vietu. Iespējams, ka, pieļaujot sava Vārda kalpu apcietināšanu, Dievs tādējādi gādāja par daudzu komunistu ieslodzīto garīgu stiprinājumu, atbalstu un aprūpi viņu dzīves beidzamajos brīžos cietumu kamerās, kas citādi nebūtu pieejama.

Spēka avots

Kas tad deva viņiem spēku, mierinājumu un pārliecību šajos galējos apstākļos ne tikai pašiem pastāvēt ticībā, bet arī gādāt par citiem ieslodzītajiem? Tas noteikti nebija depresīvs fatālisms, kas saka “kam jānotiek, tam jānotiek”. Tas nevar stiprināt. Kas ļāva mācītājam Gustavam Klēmanam (1858–1919) par cietumā pavadītām dienām

teikt, ka tajās viņš sajutis Dieva tuvumu, jo “bagātas Dieva svētības straumes plūdušas viņa dvēselē”? Uz to mums it kā atbild prāvests Dr. Kārlis Šlaus (1851–1919): “Dievs mums uzliek nastu, bet Viņš arī palīdz to nest.” Mācītājs Teodors Šeinpflugs (1862–1919) liecināja: “Lūdzām Dievu, un Viņš manu dvēseli tā stiprināja, ka nu mierīgi un droši varu mirt.” Un mācītājs Eižens Šeuermans palīdz mums to izprast, norādīdams uz Dieva gribu kā savas rīcības vadmotīvu. Lai arī šajos apstākļos tā ir neredzama un līdz galam nesaprotama, taču reāla un mērķtiecīga: “Šai laikā Dievs mūs grib izaudzināt tādus, kas varonību parāda ciešanās. Tādēļ padosimies mierīgi Viņa prātam.” Par to pašu liecināja arī mācītājs Edgars Hasmans (1884–1919), teikdams: “Dievs mūs nostādījis lielā laikā, un viss mums ir saņemams tikai no Viņa rokas.” Mācītājs Pauls Vahsmuts liecināja: “Kas mani sagaida, to nezinu! Bet Dievs to zina. Cik labi, ka viss stāv Dieva rokās!” Lieki piebilst, ka “viss” šajā kontekstā nozīmēja ne tikai briesmīgo cietuma ikdienu, bet arī varmācīgu nāvi.

Uzvara

Mēdz sacīt, ka katra cilvēka lielākā uzvara viņa mūžā ir uzvara pār sevi pašu. Apstākļos, kad cilvēkam tiek atņemti fiziskie un emocionālie spēki, kad nav nekādas iespējas nedz ārēji, nedz iekšēji patverties no savas sakāves, ir jābūt pieejamam kādam lielākam spēkam nekā tikai saviem ierobežotajiem cilvēciskajiem resursiem vien. Tāpēc mācītājs Teodors Šeinpflugs sev grūtākajos brīžos atgādināja: “Kristum tomēr pieder uzvara!” Tā bija uzvara pār nodevīgo cilvēcisko pašsaglabāšanās instinktu, situācijas neziņu, spiedīgo bezcerīgumu, nomāktību, apmulsumu. Protams, spīdzinātāju un varmāku varā bija iespēja izrēķināties ar ieslodzītajiem, viņus pazemot, beigu beigās – arī nogalēt. Bet tas arī viss. Mācītājs Pauls Fromholds-Treijs (1859–1919) saviem bendēm teica: “Manu miesu jūs gan varat ņemt, bet manai dvēselei tomēr nepadarīsiet nenieka”. Viņš zināja Svēto Rakstu patiesību: “Vai dzīvojam vai mirstam, mēs piederam tam Kungam”. Ir kaut kas vairāk par miesīgo dzīvību un bailēm par to, proti – piederība Kristum.

Redze

Pirms savas nāves cilvēks ir patiess. Mācītāju stāja nebija nedz vīrišķības spīts, nedz kāda poza. Tā bija tā garīga redze, par kuru runā Svētie Raksti. Vēstulē ebrejiem sacīts par Ābrahāmu, ka ticības spēkā viņš “gāja nezinādams, kurp viņš iet” (Ebr. 11:8), tātad – kā neredzamo redzēdams. Viņš nezināja ceļa maršrutu, bet pazina un paļāvās uz savu ceļvedi – Dievu. Un ar to pietika. Tā bija viņa orientēšanās spēja un prasme, ne sliktāka par fizisko redzi. Nešaubīsimies, ka šāda pati garīgā redze – ticība – piemita arī šajā grāmatā minētajiem mācītājiem.

Mūžīgā dzīvība

Ko gan sevišķu viņi redzēja ar savu ticību? Viņi skatīja to, kas stāv tālu pāri pār cilvēka laicīgo un zemišķo eksistenci – mūžīgo dzīvību. Tāpēc mācītājs Ansis Bilenšteins saviem galinātājiem droši varēja teikt: “Ar manām miesām variet darīt kā gribat, mana dvēsele tūlīt būs paradīzē.” Kad šāvēju pirmā zalve neķēra mācītāju Konstantīnu Ūderu, viņš tiem uzsauca: “Mērķējiet pareizi, eņģeļi gaida uz mani!” Par vairākiem garīdzniekiem, prāvestiem – Aleksanderu Bernevicu (1856–1919), Ksaveru Marnicu (1855–1919), mācītājiem Pēteri Rozenbergu, Vilhelmu Grīneru (1891–1919) u.c. – ir saglabājušās liecības, ka tie pirms nāves līdzīgi Jēzum ir lūguši par saviem slepkavām: “Tēvs, piedod tiem, jo tie nezina, ko tie dara.” (Lk. 23:34) Protams, ka bendes zināja, ka nogalina nevainīgus cilvēkus, bet neapjēdza, ka ar to viņi nogalē arī paši savu mūžīgo dzīvību. Par saviem slepkavām aizlūdzošie mācītāji redzēja viņus kā savus nomaldījušos brāļus. Par to liecina arī mācītāja Ādama Jendes (1861–1918) beidzami vārdi. Viņš bija atrunājis pārējos savus biedrus no bēgšanas tādēļ, ka tad būtu jānogalina viņu sargi. Kad Jende ieraudzīja, ka viņa priekšā tiek nogalēti apcietinātie, viņš sauca slepkavām, cenzdamies tos atturēt no šīs ļaundarības: “Brāļi, brāļi, ko jūs darāt!”

Kāpēc?

Noslēdzot šīs pārdomas, mēs varētu jautāt, kādēļ gan Dievam bija vajadzīgi šie un neskaitāmi citi asinsliecinieki?³ Vai nebūtu bijis labāk, ja viņi būtu ražīgi kalpojuši līdz pat mūža galam savās draudzēs?

Martīra liecībai ir īpaša vērtība. Par prāvestu Aleksanderu Bernevicu ir sacīts: “Viņa nāve bija bijusi visiespaidīgākais sprediķis, ko viņš jebkad mūžā bija turējis. Viņš to bija apzīmogojis ar savām asinīm.” Dzīvē vienmēr pastāv negribēta distance starp vārdiem un darbiem, starp sludināto ideālu un paša spēju un varēšanu dzīvot saskaņā ar to. Visi ir tikai cilvēki. Bet martīra nāvē šī distance izzūd. Liecība ir kļuvusi pilnīga – līdz galam.

Bet ir vēl kāds iemesls martīra liecības augstajai vērtībai. Baznīctēvs Tertuliāns sacīja, ka martīru asinis ir Baznīcas sēkla.⁴ Kristus asinsliecinieku nāve nevis mazināja, bet, gluži pretēji, stiprināja Baznīcu, jo parādīja kristīgās ticības spēku pārvarēt cilvēciskās bailes no spīdzināšanas, pazemojumiem un pat nāves. Un šādai ticībai ir apsolījums: “Esi uzticīgs līdz nāvei, tad Es tev došu dzīvības vainagu.” (Jāņa atkl. 2:10) Tas vienmēr ir bijis un būs visu kristiešu stiprinājums varmācīgas nāves priekšā. Šajā grāmatā minētie latviešu un vācu mācītāji – martīri un konfesori, ticības apliecinātāji – ir paraugs kā dzīvot, kalpot un liecināt. Ja nepieciešams, – līdz galam.

Dr. theol. Guntis Kalme

---

³ *Schabert Oskar* “Baltisches Märtyrerbuch” (Berlin: Furchte-Verlag, 1926) sniedz ziņas par 1919. gada vajāšanu 32 vācu un latviešu garīdzniekiem–martīriem un 8 mācītājiem–konfesoriem, ticības apliecinātājiem (tie, kuri cietuši savas ticības dēļ).

⁴ *Agapius*, Dictionary of Saints by John J. Delaney. – New York, Garden City, 1980. – p. 30.

Ievadam

Ziņas šīs grāmatas sastādīšanai esam ievākuši no tuvākajiem novāvēto latviešu draudžu mācītāju radniekiem. Kur šo ziņu pietrūka, tur tās ņēmām no Rīgas vācu mācītāja Dr. O. Šāberta¹ grāmatas “*Baltisches Märtyrerbuch*”, *Furche-Verlag, Berlin, 1926*.

Atļauju izlietot šo ziņu krājumu mums devis minētās grāmatas apgāds. Par to apgādam šai vietā pateicamies, ieteikdami minēto grāmatu katram, kam rūp iepazīties arī ar vācu draudžu mācītāju likteņiem, kas cietuši un miruši lielajā revolūcijā. Redzam tur, ka Kristus vārds gaiši ir spīdējis, nāves ēnas ielejā stājoties.

Attiecībā uz tām dzīves gaitām, kas šai grāmatā minētas, varam sacīt: viņu saulrieti bijuši mūžības gaismas apgaismoti. Viņi visi labu ir gribējuši. Bet arī viņi bijuši grēcīgi cilvēki, un par viņu kļūdām jāsaka tā, kā liecinājis kāds jauns mācītājs pats par savu tēvu, kas arī nāvē gājis: “Ja nu pagātnē kļūdas ir notikušas, – un kurš cilvēks gan varētu liegt savas vainas? – tad kritušo mācītāju asinis lūdz: nepiemini pagātnes kļūdas, asinis pār tām ir tecējušas.”

Ciešot mācītāji, kas noslepkavoti revolūcijā, ir rādījuši gaišu paraugu mums, kas mēs viņus pieminam.

Kā gaišas bāku liesmas tumšā, vētrainā laikā, – tā viņu beidzamās liecības izstaro gaišu spožumu mūsu laika bērniem, mācīdamas tiem

---

¹ Oskars Šāberts (*Schabert*, 1866–1936). Dzimis Grobiņā, studējis teoloģiju Tērbatas Universitātē (turpmāk – TU) (1886–92). Palīgdarbinieks pilsētas misijā Berlīnē (1893), jūrnieku misijā Hamburgā un Bētelē. Ticības mācības skolotājs Rīgas pilsētas ģimnāzijā (1893–1894); Rīgas sv. Ģertrūdes draudzes mācītājs (1894–1936). Dibinājis Vidzemes Jūrnieku misiju (1897) un Rīgas Pilsētas misiju (1901); izsūtīts uz Sibīriju (1915–17); 1917./18. gadā pavadījis Tērbatā, 1919. gadā boļševiku apcietināts Rīgā. Vikārs un mācītājs sv. Anšara baznīcā (*Anschar*) Hamburgā (1919–20). Brālīgā atbalsta biedrības Krievijai (*Bruderhilfe für Russland*) dibinātājs (1922) (no 1927. gada – Baltijas Krievijas misija (*Ruslandarbeit*)). Ar lekcijām uzstājies Eiropā. No 1921. vācu sociālās apgādes vadītājs (*der Deutschen Fürsorge-Zentrale*) Latvijā; no 1929. gada Starptautiskās iekšmisijas apvienības (*Internationaler Verband für Innerliche Mission*) viceprezidents. 1921. gadā ieguvis teoloģijas doktora grādu Greifsvaldē. Miris Bādnaheimā (*Bad Nauheim*) Vācijā.

(Vikārs – ordinēts mācītājs bez savas pastāvīgas kalpošanas vietas. Vikāru uz laiku ieceļ konsistorija draudzē, kurā ir brīva vieta iepriekšējā mācītāja nāves vai īslaicīgas prombūtnes dēļ. Vikāru izvēlas ģenerālsuperintendants pēc prāvesta ieteikuma.)

augsti cienīt Dieva vārdu, kas mums ir vienīgais gaišums, nāves ēnu ielejā stājoties.

Arī pār tevi, lasītāj, klāsies reiz nāves nakts. Arī tavš dzīves ritums reiz mitēsies. Vai varētu tev vienaldzīgs būt un palikt Dieva vārds?!

Vai šī grāmata tev nenesīs svētību?

Vai šie beidzami tavu mācītāju sprediķi nerunās uz tevi spēcīgu vārdu?

Mēs pierindojām latviešu draudžu mācītājiem arī vēl dažu latviešu draudžu darbinieku svētīgās dzīves gaitas. Šie darbinieki gājuši nāvē, Kristu apliecinādami. Mēs pieminējam arī profesora *Dr. theol.* Traugota Hāna dzīves gaitu, lai gan viņš bija Tērbatas augstskolas vācu draudzes mācītājs. To darījām tādēļ, ka Traugots Hāns ar savu dievbijību ir iespaidojis dažu no mūsu latviešu draudžu mācītājiem.

Šeit jāatzīmē, ka kritušo mācītāju nekrologu garums vai īsums atkarīgs no iesniegto un pieejamo materiālu vairuma. Aiz šā iemesla, piemēram, mācītāja Ādolfija nekrologs ir garāks par citiem. Arī ģimētņu lielums ir atkarīgs no iesniegtajām fotogrāfijām.

Uz šiem brāļiem, kas nāvē gājuši, gribētos attiecināt vārdus: “Pieņemiet savus mācītājus, kas jums runājuši Dieva vārdu. Uzlūkojiet viņu dzīvošanas galu un dzenieties pakal viņu ticībai.” (Ebr.13:7)²

Sastādītājs mācītājs Kārlis Beldavs

---

²Šeit un turpmāk citēts Ernsta Glikas (1652–1705) Bībeles tulkojums (1694) 1898. gada redakcijā Roberta Auniņa virsvadībā (1893. gadā Jaunā Derība, 1898. – Vecā Derība) – pirmais izdevums, kuru pārskatīja latviešu tautības teologi.

Profesors Dr. Traugots Hāns

Profesors Dr. Traugots Hāns (*Hahn*)

Profesors Dr. Traugots Hāns dzimis Rugadas draudzē Igaunijā 1875. gada 1. februārī un noslepkavots Tērbatā³ 1919. gada 14. janvārī.

Nebūtu iemesla par viņu šeit rakstīt, jo viņš nav strādājis latviešu draudzēs. Un tomēr viņa iespaids uz studentiem bija ļoti liels, tā ka arī latviešu draudzes atradās viņa svētīgajā iespaidā. Tādēļ nebūs lieki pastāstīt ko par viņa dzīves gaitu un sevišķi par viņa ciešanām un miršanu.

Laimīgos bērnības gadus Hāns pavadīja lielajā Rugadas mācītājmuižā, kura tuvu Opekalna draudzes robežai paceļas pie Veravas lielceļa uz kāda pakalniņa, pie kura piekājes viļņojas mazs ezeriņš.

Rugadas draudze ir viena no lielākām Igaunijā. Hāna tēvam⁴ bija darba pilnas rokas šai draudzē. Māte bija liela cietēja, tēvs – noteikts, skaidrs kristīgs raksturs. Kristīgā ticība jau no mazotnes pārgāja dēla miesās un asinīs. Tā bija viņa garīgā elpa.

Dziļu, dziļu iespaidu atstāja jaunākā brāļa nāve, ar kuru viņš bija dalījies visās bēdās.

Studijas Tērbatā pabeidzis, viņš devās uz Getingeni, lai vēl vairāk iedziļinātos teoloģijā. Tur viņš sarakstīja zinātnisku rakstu par Tihoniju un, pārbraucis atkal Tērbatā, nolika maģistra eksāmenu. Kandidāta gadus viņš nokalpoja pie sava tēva, Rēveles⁵ Olai baznīcas

---

³ tag. Tartu

⁴ Tēvs – Traugots Hāns (*Hahn*, 1848–1939). Studējis teoloģiju Berlīnē un Tērbatā (1867–70), kalpojis Valjalā un Reugē Veravas apriņķī Igaunijā (1872–86), Olevistes baznīcā Rēvelē (1886–1918). No 1915. līdz 1917. gadam – izsūtījumā Jeņiseiskā Sibīrijā. Ieguvis *Dr. theol.* grādu Getingenes universitātē (1918). No 1919. līdz 1930. gadam – evaņģelizācijas mācītājs. Kopš 1919. gada dzīvojis Vācijā – līdz 1924. gadam Giterislā (*Gütersloh*), kur izdevis atmiņu grāmatu *Erinnerungen aus meinem Leben* (1922); no 1924. līdz 1936. gadam Frankfurtē pie Mainas, tad Burgdorfā, kur arī miris. Apbalvots ar amata zelta krustu. (Zelta krusts kā apbalvojums stājies spēkā ar 1843. gada 26. maiju cara Nikolaja valdīšanas laikā. Krusta aversā attēlots Kristus, reversā – uzraksts: “*Dem Hirten, welcher seiner Herde in Wort und Wandel ein Beispiel ist.*” – “*Ganam, kurš darbos un dzīves gaitās savam ganāmpulkam ir paraugs.*”)

⁵ tag. Tallina

mācītāja. Pēc profesora Hēršhelmana⁶ nāves viņu iecēla par Tērbatas augstskolas draudzes mācītāju.

Hāns, pabeidzis savu zinātnisko darbu “Evaņģelizācija un sadraudzības kopšana”, tika ievēlēts par praktiskās teoloģijas profesoru Tērbatā – Rostokas augstskola pagodināja viņu, piešķirdama viņam doktora grādu.

Hāns, tā sakot, dzīvoja un elpoja Svētos Rakstos. “Diena, kur neesmu turējis savu rītlūgšanu, – grūti man panesama,” tā viņš teica. Dievs bija viņam Tēvs, kam viņš visu pavēlēja, pat visu sīkāko. Bet Dievs bija viņam vienā reizē arī Tas neizprotami Lielais, kura būtību nekad nespējam pilnīgi izprast un kura priekšā mums godbijībā jādreb.

Tālab ka viņš pats nekad nejutās gatavs un mierā pats ar sevi, bet vienmēr vēl palika meklētājs un censonis, tad arī citi, kam šaubas bija un kas vēl nejutās droši, atrada ceļu pie viņa, kurš pats vienmēr no jauna ikdienas cīņā iekaroja sev ticības drosmi un noteiktību.

Visugrūtākais noslēpums viņam allaž bijis grēks, kas ir ap mums un mūsu sirdīs. Tāpēc arī Dieva žēlastība viņam bija augstākā un dārgākā manta, mūsu spēka avots.

Rūpēdamies ik dienas pats par savu dvēseli, viņš varēja arī citiem kļūt īsts dvēseles kopējs. Visa viņa darbība bija dvēseles kopēja darbība.

To var teikt sevišķi par Hāna sprediķiem. Viņš, kuram grēks likās būt šausmīgākā vara cilvēka dzīvē, bija dziļš un nopietns saucējs uz atgriešanos no grēkiem. Viņš zināja trāpīt ļaužu sirdsapziņu. Viņš, kurš pats dzīvoja no žēlastības, sludināja arī citiem krusta pestīšanas varu. Viņš, kurš pats atradās sirsnīgākajā lūgšanas sakarā ar Dievu, mudināja un dzina arī citus, lai tie izšķiras par Kristu un stājas ar Viņu lūgšanas sakarā.

---

⁶ Ferdinand Hēršhelman (*Hoerschelmann*, 1833–1902). Studējis teoloģiju TU (1851–54), kalpojis Vilandē Igaunijā (1861–75), kopš 1873. gada – prāvests. Praktiskās teoloģijas profesors TU (1875–1900); TU baznīcas mācītājs (1875–1902); Vidzemes konsistorijas asesors (konsistorijas garīgais loceklis) (1884–90 un 1894–1898); Igaunu zinātniskās biedrības (*Gelehrte Estnische Gesellschaft*) biedrs; aktīvs daudzu Sinodes komisiju biedrs, strādājis pie igauņu agendas (mācītāja rokasgrāmatas) un igauņu dziesmu grāmatas izdevuma.

Šī tieksme sevišķi parādījās viņa iesvētīšanas mācībā, kas viņam bija visumlākais darbs.

Te viņš tiešām spēkojās ar katru atsevišķu dvēseli gan mācībā, gan atsevišķā sarunā, lai katra dvēselīte izšķirtos par Kristu.

Sevišķi svinīgi bija dievkalpojumi Tērbatas augstskolas baznīcā. Ne tāpēc, ka tur liturģija būtu skaistāka. Viņš nekad negrozīja liturģiju, kas mums ir, un cieši turējās pie tās evaņģēliskā brīvībā. Bet, raug, kas viņam bija dots: viņš katru vārdu runāja Dieva klātbūtnē, nekad neviens liturģijas vārds netapa tukša skaņa, bez satura. Veids, kā Hāns turēja liturģiju, vareni ierosināja draudzi pielūgt Dievu līdz ar viņu.

Sarunās kā dvēseles kopējs viņš mēģināja visupirms citus izprast. Raksturīgi ir tas, ka viņš lielinieku laikā, grūti ciezdams cietumā, nepiebidrojās vis tiem arestantiem, kas Ļeņinu nosauca vienkārši par “asinssuni”, – bet lūkoja Ļeņinu izprast, – lūkoja Ļeņina darbību izskaidrot ar dažādiem civilizācijas trūkumiem. Šais ļaunumos un trūkumos viņš meklēja boļševismam izskaidrojumu.

Šī pastāvīgā griba otru izprast darīja tik sekmīgu viņa dvēseles kopšanu.

Viņš cīnījās kopā ar censoņiem, bet nekad arī nebaidījās apgaismot visu ar to Dieva vārdu, kurā pats bija tik dziļi iesakņojies un nekad nekautrējās izteikt savu dzīves cīņā noskaidroto pārliecību. Vai šī izteiktā pārliecība otru nosodīja vai pacēla, – par to viņš nebēdāja: viņš visur gribēja darboties sava Debesu Tēva lietās.

Arī savā akadēmiskajā darbībā Hāns parādījās sevišķi kā dvēseles kopējs. Studenti viņam nebija vien klausītāji, kas jāievada zinātnē, tie bija viņam jaunie kristīgie brāļi, ko Dievs uzticējis, lai viņš tos izaudzinātu par Kristus vīna kalna strādniekiem.

Hāna mīļākie mācības priekšmeti bija ār- un iekšmisijā. Par savu uzdevumu viņš turēja nevis vien modināt studentos apziņu, cik nopietns un atbildības pilns ir mācītāja un ticības mācības skolotāja darbs, bet rādīt viņiem arī, kāda godība piemīt šai darbībai.

Atklātie vakari viņa dzīvoklī pievilka ļoti daudz studentu. Dažreiz tur pietrūka telpas.

Pasaules karš sāpīgi skāra Hāna dzīvi. Viņu kā vācieti izraidīja no Baltijas guberņām. Tad viņa igauņu un latviešu studenti (vācu studentu uzstāšanās jau maz ko būtu līdzējusi) prasīja no krievu pavēlniekiem iemīļotā profesora atlaišanu no trimdas, un notikās kas negaidīts: izraidīšanas pavēli paņēma atpakaļ. Hāns atgriezās savā iemīļotajā darbā draudzē un augstskolā.

Radās vēl kāds cits darbs. Tērbata pildījās bēgļiem. Tie visi bija rūpu pilni, nabaga atstāti ļaudis bez dzimtenes, bez miera... Daudz tur bija ko mierināt, ko priecināt.

Atnāca vācu laiki. Tad arī tie pagāja. Kad vācu vara sabruka, Hāns gaišu skatu devās pretim draudošām briesmām. Viņš ieskatīja par galveno uzdevumu stiprināt savu draudzi briesmu laikiem.

Sarkanie plūdi vēlās pār Tērbatu. Baltieši steigdamies atstāja dzimteni. Hāns cīnījās ar savu Dievu, lai izzinātu, ko darīt. Arī viņa sieva darīja to pašu. Skaidrības viņi alka, skaidrības no Dieva. No nekā tik ļoti nebaidījās Hāns kā no derētā gana ceļiem. Tikai ne derēti gani!

Beidzot viņš izšķīrās palikt savā draudzē. Bet ne prātā viņam neienāca nosodīt tos, kuriem bija iemesls baidīties no boļševikiem un kuri bēga. Hāns pats nekad nebija politikā iesaistījies un tādēļ viņam likās, ka viņam nekas nedraud. Viņš palika. Bet viņš nebrīnījās, ka aizgāja mācītāji, kuriem tā kā tā nebūtu bijusi iespēja strādāt. Savus uzskatus par ciešanām viņš izteicis Trešās adventes sprediķī 1918. gadā. “Mana nāve”, tā viņš tur saka, “stāv pilnīgi Dieva rokās. Dievs pats noteiks, kur un kā man būs mirt. Ne tad es miršu, kad gadījums vai aklais liktenis to noteiks, nedz arī tad, kad ļauni cilvēki to gribēs, bet gan tad, kad mans Kungs to noliks, ne vienu brītiņu agrāk, ne vēlāk, un tur es miršu, kur mana nāve Dievam liksies derīga, un taisni tā es miršu, kā Viņš to turēs par vajadzīgu.

Arī visus apstākļus Viņš nokārtos tā, kā reiz uz Golgatas...

Tagad, kur tumsības spēki plosās, tagad Tam Kungam vajadzīgi augstsirdīgo kalpu cēlie darbi un pakalpojumi. Kaut arī mūsu sirdīs atdzīvotos seno asins liecinieku skaidrā ticība, kas nekad nav dzinušies pēc mocekļu nāves, bet gan droši gājusi nāvei pretim, kad tā tuvojās. Dievam vajadzīga šī uzticība līdz nāvei. Tā ir sēkla mūžībai...”

Tā profesors Hāns izteicies par nāvi...

Šausmu laiks sākās 1918. gada 21. decembrī. Sarkanais karogs plivinājās pār Tērbatas rātsnama jumtu, vēstīdams, ka Tērbatas komunisti sagrābuši valdību savās rokās.

Divu gadu laikā jau astotā valdība. Vienu dienu vēlāk (tas bija svētdienā) krievu – igauņu boļševiku karaspēks ienāk Tērbatā. Valdība izlaiž savus parastos skaņos dekrētus.

Tērbatas draudzēm tuvojās bēdīgi, bet tomēr svētīgi Ziemassvētki.

Hāns un tāpat arī citi mācītāji noturēja svētku dievkalpojumus, lai gan ļaudis stāstīja, ka traucējumi paredzami baznīcās. Dievnami bija pildīti, dievkalpojumi – svinīgi. Izbiedētie ļaudis vērīgi klausījās priecas vārdu par lielo prieku. Sākās kratīšanas un aresti, notika pirmā slepkavošana.

28. decembrī visi muižnieki un mācītāji, kuru noziedzīgās rokas esot aptraipītas igauņu strādnieku asinīm, tiek pasludināti kā ārpus likuma esoši. Katrs tos drikst nogalināt. 29. decembrī aizliedz noturēt dievkalpojumus un izpildīt amatdarīšanas⁷. Baznīcas izziņo par komūnas īpašumu un atdod komisāra rīcībā.

31. decembrī “cienīgtēviem” pavēl atstāt Tērbatu. Tātad dievkalpojumi vairs nenotiek, bet to vietā komunisti Valners sludina Pētera baznīcā: “Mums ir tikai viens dievs – tas ir tauta, un cita neviena dieva nav, un šis dievs ir stiprāks par veco.”

Hāns sasauc savus draudzes locekļus pie sevis mājā un notur ar viņiem lūgšanas stundas. Viņš iet, apmeklējams draudzes locekļus, no mājas uz māju, paceldams bēdīgos un stiprinādams vājos. Vakarā vēlu pārnācis mājās, viņš reiz saka savai sievai: “Ja man tagad būtu jāmirst, tad es apzinātos, ka mana palikšana šeit ir bijusi tomēr svētīga.”

Kad sieva izteic pārliecību, ka Dievs pats viņu gan sargāšot kā Danielu lauvas bedrē, tad viņš noteikti atraida šo uzskatu kā tādu, kurā vēsmo vecderības gars. Kristus esot saviem mācekļiem krustu solījis. Un tad sieva atbild, ka Lutera dziedājis: “Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils, kur bēdās varam tverties”, tad Hāns atbild, ka šī pati dziesma beidzoties tādiem vārdiem:

---

⁷t.s. kazuālijas: kristības, iesvētības, laulības, bēres

“Grib tie mūs zemē kaut
Jeb mūsu lietas raut,
Lai notiek Dieva prāts:
Tiem labums nav nekāds,
Mums debes’ manta paliek.”⁸

Hāns nepazina dzīves apnikuma. Pārāk viņš mīlēja savu lielo darbu un saulaino ģimenes dzīvi, bet tomēr viņš vienumēr vairāk pārliecinājās, ka Dievs no viņa prasīs “šo lielo upuri.”

1919. gada 3. janvārī viņu apcietināja un aizveda bankas mājā Kompānijas ielā 5, kur bija ierīkots cietums.

Cietuma telpas bija pagrabā, logi uz ielas pusi ar restēm un aizklāti dzelzu slēģiem. Gaiss tāds, ka vai nosmakt. Šīs telpas bija paredzētas 20 cilvēkiem, bet nu šeit tika ieslodzīti 50.

Nepārtraukta runāšana atskanēja šais šausmīgajās telpās un nede-va miera tiem, kas mieru vēlējās. Biezi tabakas mutuļi pildīja telpas. Profesors Hāns atrada šeit daudz atspirgas, satiekoties ar otru teoloģijas profesoru baronu Štrombergu⁹, kuru negaidot atlaida pēc pāris dienām.

Arī pareizticīgais bīskaps Platons¹⁰ – vīrs ar noteiktu, stingru raksturu – un ļoti cienītais priesteris Bežaņickis¹¹, un daudz miļu draudzes locekļu atradās šeit, šais šausmu telpās, un, kopā turēdamies, piekopa garīgu dzīvi.

Sākās uztraucošas klausināšanas. Izsauca kādā naktī arī Hānu un pārmeta viņam, ka viņš 1918. gadā, boļševismam valdot Tērbatā,

---

⁸ Luterāņu Baznīcas himna, tās 4. panta beigu daļa. Tagadējo tekstu sk. – 1. dziesma, “Dziesmu grāmata latviešiem tēvzemē un svešumā” *Pieksāmāki*, Latviešu Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas Amerikā apgāds un Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas izdevniecība, 1992. Turpmāk – Dz. Gr.

⁹ Adalberts Štrombergs (*Stromberg*, 1880–1922). Studējis teoloģiju Tērbatā, Berlinē. Ordinēts 1908. gadā, adjunkts Tallinas Doma baznīcā, Tallinas Domskolas direktors, privātdocents Jaunās Derības priekšmetos Tērbatā, baznīcas vēstures profesors Tērbatā. (Adjunkts tiek izraudzīts no mācītāja amata kandidātiem un ordinēts kā palīgs draudzes mācītājam, kas slimības, nespēka vai vecuma dēļ vairs nespēj pilnīgi veikt savus pienākumus, bet joprojām turpina kalpot.)

¹⁰ Pareizticīgo bīskaps Platons (Pāvels Kulbušs, *Павел Кульбуш*, 1869–1919).

¹¹ Pareizticīgo priesteris Nikolajs Bežaņickis (*Николай Бежаницкий*, 1859–1919).

boļševikus nosaucis kādā sprediķī par laupītāju bandām. Viņu uz-
aicina saukt pie vārda savus draugus un līdzinātājus un parakstīt
protokolu, kurš nekādi nesaskanēja ar patiesību. Viņš atteicās to
darīt. Prasīja no viņa un no Platona, lai tie vairs nesludinot Kristu.
“Līdzko mūsu mēles būs atkal svabadas, mēs atkal slavēsīm Dievu!”
tā tie atbildēja vienprātīgi.

No beidzamās pārklaušināšanas Hāns atnāca atpakaļ pilnīgi sa-
triekts un uztraukts. Ar viltu un varmācību viņu bija lūkojuši pārspēt.
“Mani jau notiesāja, iekams es paspēju vārdu teikt!” Hāns vienmēr
vairāk nodziļinājās Bībelē. Tais dienās viņš izteicās kādam līdzbied-
ram: “Tūkstoškārt labāki es ciestu badu, nekā būtu bez Bībeles.”

Bībele viņam deva šais šausmu dienās iepriecū un spēku. Visuvai-
rāk viņš nogremdējās Kristus augstā priestera lūgšanā – Jņ. 17. Viņa
Bībele kļuva kopīpašums arī citiem. Tālab ka dziedāšana un sludi-
nāšana bija aizliegtas, tad izveidojās klusa lūgšanas sadraudzība, kas
mēdza pamatoties uz kādu Bībeles vārdu.

Pareizticīgais bīskaps Platons bija jau īsi pirms sava aresta sekoši
izteicies Hānam un vēl kādam jaunam amatbrālim: “Skaidrāki nekā
jebkad mēs redzam tagad to, ko jau sen mums bija redzēt, – proti, ka
izšķirības starp ticības apliecībām un konfesijām nav cits nekas kā
cilvēku rokām celti mūri; tomēr šie mūri nemaz nav tik augsti – pāri
par viņiem ir Dieva goda krēsls celts, un mūsu visu Tēvs ir pāri par
tiem.”

Šeit nu tas bija redzams: pāri šiem mūriem sastapās lūdzošās rokas.
Tā “v i e n a s v ē t ā k r i s t ī g ā d r a u d z e”¹², ko ik svētdienas
apliecinām, tā šeit bija kļuvusi redzama – ne caur kādu konfesiju sa-
vienību, bet vienīgi caur ciešanām Kristus dēļ.

Kad kāds no luteriskajiem mācītājiem, kas arī bija apcietināts, at-
griezās kādu dienu pavisam sagrauts no pazeminoša darba (tam bija
atejas vietas jātīra), tad viņu iepriecināja kāds pareizticīgais priester-
is, sacīdams: “Brāļi, tas viss Kristus dēļ!” Un arī vēlāk, kad boļševis-
ma upuri tika apglabāti, tad pie Hāna zārka pareizticīgie priesteri un
pie bīskapa Platona zārka luteriskie mācītāji vienā mutē apliecināja,

¹² Apustuļu ticības apliecības trešās daļas fragments, tagad tiek sacīts kā “viena svēta kris-
tīga Baznīca”.

ka viņi tais šausmu laikos piedzīvojuši un pārdzīvojuši lielas lietas lūgšanas sadraudzībā ar Dievu un ka no šiem brīžiem mantojuši lielu svētību vēlākam mūžam.

Šeit pacēlās savā debesu spožumā patiesā *Unio sancta*¹³ (lielā vienība), kur viss, kas šķir, zudin zuda un viss vienojās, Kristus krustu nesot.

1919. gada 14. janvārī granātas svilpoja pāri pilsētai. Apcietināto pulkā izplatījās vēsts, ka atbrīvotāji nāk, un tie pagrabā zināja, ka izšķirošais brīdis ir klāt.

Ienāk kāds komisārs divu apbruņotu vīru pavadībā un izsauc no saraksta, nolasīdams bīskapa Platona vārdu, lai apvelkot virssvārkus un lai sekojot viņiem.

Paiet viena, divas minūtes, tad pagrabā zem aresta telpām atskan dobji rībiņi, atkal parādās komisārs, izsauc priesteru Bešanicka vārdu, atkārtojas tas pats; klusumā, kad elpu atvilkt baidās arestētie, kāds iesaucas: “Pagrabā zem mums”, ... un katrs zina, ko tas nozīmē... Kā trešo izsauc Hānu. Rokas uz krūtīm krustojis, skatus pret debesīm viņš lieliem soļiem atstāj istabu....

Tā tas turpinājās līdz devītajam – tad atbrīvotāji stāvēja durvju priekšā.

Bendes aizbēga; nepabeiguši asinsdarbu, viņi glāba savu dzīvību.

Koridorā uz grīdas atrada Hāna Bībeli. Tā atdarījās, līdzkā to šķirstīja, tai lappusē, kur stāv rakstīts: “Viņš uz mani ir sacījis: tev pietiek mana žēlastība; jo mans spēks iekš nespēcīgiem varens parādās” (2. Kor. 12:9).

Dieva žēlastība viņu bija uzturējusi stipru līdz beigām un bija devusi viņam spēku panest visugrūtāko: būt padotam tumsības spēkam (Lk. 22:53).

Kad Hāna liķi iznesa no “slepkavu pagraba” un aizveda uz viņa mīļo mācītāja namu, tad kāda sieva, kuras vīrs arī bija noslepkavots, piestājās pie Hāna liķa, glaudīja mirušā rokas un dziļā aizgrābtībā atkārtoja vienumēr no jauna: “Svētības straumes.” Tiešām svētības straumes bija plūdušas no viņa. Mūžība tās atklās mūsu skatam.

---

¹³ Svētā vienība (lat. val.).

Viņa draudze un studenti, kuri kā klausītāji bija sēdējuši viņam pie kājām, no sirds pateicas pāri kapam par viņa mācībām, par viņa dzīvi un uzticību, ko viņš apstiprinājis ar savu nāvi.

Prāvests Aleksanders Bernevics

Kurzemes mācītāji

Prāvests Aleksanders Bernevics (*Bernevitz*)

Dzimis Kandavas mācītājmuižā 1856. gada 26. maijā, noslepkavots Kandavā 1919. gada 16. janvārī.

Saulainajā Kandavas mācītājmuižā, kur gaiši atspīdēja mūžības un šīs zemes saule, uzauga Aleksanders deviņu citu bērnu pulkā.

Tērbatas studijas beidzis, viņš tēvu¹⁴ atrada slimu mājās. Protams, ka viņš kļuva tēva adjunkts un vēlāk viņa pēcnācējs amatā, kurā viņš nokalpojis 37 gadus. Jaunības gados viņš liesmainā apgarotībā un sekmīgi veda cīņu pret krievu baznīcas propagandu¹⁵ un uzticami apkopa draudzi. Viņam bija dots darīt katru garīgu darbu ar dvēseles izjūtu. Viņu apgaroja mācītāja amata augstais uzdevums. Attiecībā uz veselību viņš nebija no stiprākajiem. Sevišķi nervi darīja viņam daudz rūpestu.

---

¹⁴ Hanss Frīdrihs Bernevics (*Bernevitz*, 1812–1896). Studējis teoloģiju TU (1832–1835), kalpojis Kandavā (1842–1889). 1874. gadā apbalvots ar amata zelta krustu.

¹⁵ Krievijas impērijas patvaldības politika un tās atbalstīta pareizticīgās Baznīcas rīcība latviešu pārvilšanai pareizticībā kā rusifikācijas daļa, lai likvidētu Baltijas vācisko autonomiju un pakļautu to vispārīgiem Krievijas likumiem. To veicināja stihiski zemnieku protesti pret vācu muižniekiem un mācītāju spiediens pret Brāļu draudzēm un zemniekiem. To pastiprināja arī neražas gadi. 1841. gadā zemnieki meklēja palīdzību Rīgā valsts iestādēs, nonāca pie pareizticīgo bīskapa Irinarha (1790–1877, amatā 1836–1842), kurš mudināja viņus pāriet pareizticībā. Cerības ar “ķeizara ticības” palīdzību atbrīvoties no vācu muižnieku jūga un mācītāju aizbildnieciskās nelabvēlības šķietami varēja sākt īstenoties ar Brāļu draudzes teicēja Dāvida Baloža (1804–1864) un ap 100 draudzes locekļu pāriešanu pareizticībā 1845. gadā. Viņu iesvētīja par priesteri, Rīgā draudzi nedeva, bet norīkoja uz Ļaudonu, kur viņš drīz pārveda pareizticībā ap 10 000 zemnieku. Darbojās arī pareizticīgo baznīcas ordinēti ceļotājaģenti, iekārtojot ceļojošas baznīcas. Valdība nodibināja komiteju pāriešanai pareizticībā. Bīskaps Filarets (1805–1866, amatā 1845–1848) 1846. gadā organizēja 34 draudzes, 1852. gadā to skaits bija jau 87. 1847. gadā atvēra Rīgas garīgo semināru, 1850. gadā nodibināja patstāvīgu Rīgas pareizticīgo eparhiju ar arhibīskapu Platonu (1803–1891, amatā 1850–1867). Konvertītiem bija liegts atgriezties luterismā, 1885. gadā iznāca rikožums “nesaudzīgi vajāt noziegumus pret pareizticību”, tiesājot tos mācītājus, kuri aprūpēja konvertītus vai uzņēma tos atpakaļ. No 135 Vidzemes mācītājiem tiesāja 105.

Bet Dievs viņam deva vienumēr no jauna spēku uz darbu, kas vēl pavairojās, kad viņa amatbrāļi vienbalsīgi ievēlēja viņu par Kandavas iecirkņa prāvestu.

Viņa attiecības ar mazo vācu draudzīti vienumēr bijušas ļoti labas. Citādi tas bija ar lielo latviešu draudzi, kur pēc 1905. gada revolūcijas attiecības arvien vairāk pasliktinājās.

Tās bija viņa lielākās dzīves bēdas. Viņš darīja visu, lai izlīdzinātu pretrīskības starp vāciem un latviešiem.

Pienāca karš un lielas laika maiņas. Tuvojās boļševisms. Bernevicis atzina laika nopietnību. 1918. gada novembrī viņš uzrakstīja testamentu. Tur ir teikts: “Domas par nāvi mani neatbaida. Ja tiešām Dievs mani aizsauktu, uz ko es arī esmu sagatavojies, tad es labprāt gribu sekot, saņēmis savā dzīvē tik bagātīgu svētību caur Dieva laipnību. Es nenoliedzu: šī doma, ka mani varmācīgi vedīs uz nāvi, ir grūta, bet arī uz visu to man jābūt gatavam! Es pavēlu savu dvēseli Dieva rokās kā tāds, kas apzinās: gribēt es esmu gan gribējis labu, kaut arī visā vājībā, bet to padarīt man nekur nav izdevies, un atliek tikai un vienīgi apustuļa Pāvila iepriecā: “Ne it kā es to būtu jau satvēris, bet es dzenos to satvert, pēc tam, kad Kristus mani ir satvēris.” (Fil. 3:12)

Ka manas dzīves darbs ir salauzts, ka es esmu zaudējis agrākās draudzīgās attiecības ar savu latviešu draudzi un ka vairs nevaram kopīgi just un gara vienībā pārdzīvot šā laika lielos notikumus, tas man ļoti sāp un to es dvēselē esmu izcietis caur to, ka mani godīgākie nodomi tika pārprasti, novārtā likti, ļaunprātīgi sagrozīti, – to gribu piedot un aizmirst.

Dievs lai man grēciniekam ir žēlīgs. Viņš lai atsūta atkal mums laikus, kur mūsu draudzes sāk izjust un saprast, ka pāri pār zemes lietām ir mūžības mērķi, Dievs lai uztur mūsu dzimteni un mūsu dzimtenes baznīcu!

Viņš lai dod šim laikam izveseļošanas un patiesu stiprumu pēc visiem satricinājumiem un šausmām, ko mums atnesis – tomēr jāsa-ka – lielais laiks.”

Atausa 1919. gada Jaungada rīts – un līdz ar to atnāca boļševisms. Visi, kas varēja, bēga. Arī Bernevicu lūdza, lai viņš bēgot. Viņš 1905. gadā bija palicis savā draudzē, arī tagad viņš gribēja palikt. “Labāk

godīgi mirt, ne bēgt!” – tā viņš teica kādiem no saviem amatbrāļiem. Viņš palika. Sarkanie bija Kandavā pie stūres, atskanēja balsis, kas prasīja mācītāja nošaušanu. Neskatoties uz to, Bernevicis turēja dievkalpojumu līdz ar savu mazo atlikušo pulciņu svētdienā pēc Treju kungu dienas¹⁶. Atgriezies no baznīcas, Bernevicis sastapa mājās sarkanos, kas viņu aicināja uz “noklaušināšanu” Kandavā. Šeit bija sastādīta tiesa.

“Kas apsūdzēs?” Viens saka: “Mācītājs man grūtos kara laikos nav pārdevis kartupeļus.” Tūlīt pieteicās draudzes locekļi, kas apliecināja: viņš ir pārdevis katram, kas tik pieprasījis. Tā šie apsūdzētāji izkrita cauri.

Bija jāmeklē citi iemesli, bet tos neatrada. Tā Bernevicu šoreiz atlaida. Beigu beigās apsolīja viņam pat “tiesas apsargāšanu” un atļāva turēt dievkalpošanas.

Laimīgi pārbraucis mājās, viņš teica savējiem: “Jūs man ticat vai ne, bet, kad es, Kandavā iebraucot, redzēju uz sevi vēršamies daudzus naidīgus vaigus, tad mana sirds pukstēja tik mierīgi, it kā es pabraukātos pa Kandavu kā senajās laimes dienās.”

Nākamā svētdienā viņš sludināja par Pāvila vēstules romiešiem 1:16 – “Es nekaunos Kristus evaņģēlija dēļ; jo tas ir Dieva spēks par pestīšanu visiem tiem, kas uz to tic.” Viņš izteica prieku, ka drīkst svētīt svētkus un atgādināja draudzei, lai nebīstas, bet tur drošu prātu.

Tas bija viņa beidzamais dievkalpojums.

Pirmdien vēlreiz vāci iebruka Kandavā, lai segtu savu atkāpšanos un lūkoja pie tās reizes pierunāt Bernevicu, lai brauc viņiem līdzī. Bet viņš palika. Trešdien, 15. janvārī naktī sarkanie viņu paņēma līdzī uz pilsētu. Sieva nedrīkstēja viņu pavadīt. Viņu ieveda cietumā un drīzi pēc tam nošāva. Kā tas noticis, to sīkumos izdibināt grūti. Viņa liķi atrada aplaupītu; viņa slepkavas (to pulkā izbijuši konfirmandi) ir gandrīz visi miruši ātrā, ļaunā nāvē. Daži no tiem tika landesvēra¹⁷ nošauti, kas drīzi pēc tam ieņēma Kandavu. Stāsta, ka Bernevicis tei-

¹⁶ Tagad saukta par Zvaigznes vai Epifānijas dienu.

¹⁷ Landesvērs, Baltijas landesvērs (*Baltische Landeswehr*) – vācbaltu zemessardze Baltijas valstīs (1918–1920). Šeit minētā landesvēra vienība bija leitnanta barona Hansa fon

cis saviem slepkavām: “Bērnī, ko jūs gribat darīt? Vai gribat nošaut savu veco mācītāju? Es nelūdzos savas dzīvības dēļ, bet apdomājiet paši, ko jūs gribat darīt.” Tad viņi it kā izbijušies, atkāpušies un pārsprieduši, ko darīt? Vai ļaut viņam iet? Tad viens no viņiem esot tos mudinājis, teikdams: “Kam jānotiek, tam jānotiek.” Viņa beidzamie vārdi esot bijuši šie: “Dodiet man laiku Dievu lūgt, – Tēvs, piedodi tiem, jo tie nezina, ko tie dara.”

Tad lode viņu trāpījusi sirdī.

Bet kādi ar' bijuši viņa beidzamie vārdi, tie tomēr atstājuši uz slepkavām dziļu iespaidu. Viens no tiem, kāds M., kurš bija aizbēdzis uz Rīgu un šeit dzīvoja drošībā, tā paša gada jūnijā Kandavā brīvprātīgi stājies vācu lauku kara tiesas priekšā, stāstījis par Bernevicam nonāvēšanu un beidzot izteicies: “Nekur neatrodu miera. Visur es redzu mācītāju un dzirdu viņa vārdus. Mana dzīve ir sagrauta, mirt es gribu.”

Tā Dievs Bernevicam nāvē devis to, pēc kā viņš dzīvs būdams tā ilgojies – proti, ka viņa vārdus vēroja un ņēma pie sirds.

Kad 1919. gada 10. aprīlī prāvests Jirgensons¹⁸ atkal iesvētīja Kandavas baznīcu, tad kā pirmo ienesa tur veco mācītāju prāvestu Bernevicu. Viņa nāve bija iespaidīgākais sprediķis, ko viņš jebkad savā mūžā bija turējis. Viņš to apzīmogojis savām asinīm.

Manteifela (*Manteuffel*, 1894–1919) vadītā Trieciennodaļa, kura janvārī bija uzbrukusi arī Tukumam, nošāvusi vairākus lieliniekus un atbrīvojusi arestētos.

¹⁸ Johaness Alfrēds Jirgensons (*Juergensohn*, 1865–1932), Nurmuižas mācītājs un kopš 1919. gada Kandavas diecēzes prāvests.

Mācītājs Ansis Bīlenšteins

Mācītājs Ansis Bilenšteins (*Bielenstein*)

Dzimis Dobeļē 1863. gada 13. februārī, noslepkavots Bauskā 1919. gada 13. janvārī.

Ansis Bilenšteins, slavenā latviešu valodas pētnieka Dr. Augusta Bilenšteina (1826–1907) dēls, pēc pabeigtām studijām 1888. gadā kļuva Vecsaules mācītājs.

Jau tēva mājās stipri sadraudzējies ar latviešu tautas valodu un parāžām, Bilenšteins dzīvoja ar savu draudzi nepārtrauktā saticībā. Viņš dalījās ar to priekos un bēdās. Citi amatbrāļi mēdza aiz pārliecības teikt: “Ja kādam draudze ir uzticama, tad tāda tā ir Bilenšteina.”

Viņa lielā nelaime bija tā, ka viņš vācu okupācijas laikā bija ļāvies pierunāties kļūt par “*Amtsvorsteher*”¹⁹, tādēļ, ka nebija neviena, kas būtu kaut cik spējīgs šo amatu vadīt. To viņam nevarēja piedot. Toreiz, kad Bilenšteins uzņēmās šo amatu, viņš skaidri un gaiši bija izskaidrojis, ka grib pirmkārt būt tikai mācītājs, un to viņš ir arī pierādījis savā turpmākajā dzīvē.

Bet tomēr Bilenšteina šo amatu nekādā ziņā nevajadzēja uzņemties. Tuvojās šausmu pilnais 1918. gada decembris, un līdz ar baumām par boļševisma patvaļu Bilenšteina uzmācās jautājums: bēgt vai palikt? Bilenšteins nevarēja iedomāties, kā gan tieši Ziemassvētku laikā lai atstātu draudzi.

Dziļa, klusa nopietnība pārņēma viņa dažkārt priedīgo bērna dabu. Tikai vienu vienīgu reizi viņam uznāca šaubas par to, vai bēgt vai palikt, un tas notika tad, kad no Kuldīgas atnāca viņa dēli un ziņoja par visām tām šausmām, ko tie bija dzirdējuši par boļševismu, un pierunāja vecākus uz bēgšanu.

Bet arī šīs šaubas drīzi vien pārgāja. Liels miers un klusums nāca to vietā. Viņš iepriecināja sevi un savējos tiem vārdiem, kas reiz sirmā senatnē bija iepriecinājuši baznīcas tēvu Kipriānu²⁰, kad tas uz nāvi

¹⁹ *Amtsvorsteher* (vācu val.) – vēlta vācu okupācijas laika civilās pārvaldes amatpersona, policijas ierēdnis, kas vada iecirkni (saskaņā ar Prūsijas 1872. gada 13. decembra apriņķu nolikumu austrumu provincēm). Īpaši atbild par drošību, sabiedrisko un tikumisko kārtību u.tml.

²⁰ Baznīctēvs Kipriāns (miris 258.g.), Kartāgas bīskaps, martīrs.

tika vests, – vārdiem, kas skan tā: “Pasaulē jums ir bailes, bet turiet drošu prātu. Es pasauli esmu uzvarējis.” (Jņ. 16:33)

Viņš nokārtoja visu līdz beidzamam. Attiecībā uz savām bērēm viņš noteica: “Neviens mācītājs lai nerunā pie mana kapa, jo caur to šim mācītājam draudētu briesmas no boļševikiem. Tu skaiti Tēvreizi pie kapa,” viņš lūdza savai sievai. Lai nepastāvēt uz to, ka liķis vedams uz Dobeles dzimtas kapiem. “Visur ir Dieva zemīte.” Saviem dēliem, no kuriem viens toreiz bija 23 gadus vecs, otrs – 18 gadus, viņš lika pie sirds, lai neatriebjot viņa nāvi, jo “man pieder atriebšana, saka Tas Kungs.” (Rom. 12:9) Viņš bija gatavs uz visu. Šausmas nāca lielā steigā.

10. janvārī sarkanie sasniedza Vecsauli. Svētdienā, 12. janvārī lielinieku zaldāti atnāca mācītājmuižā, lai sagūstītu mācītāju. Viņš nebija mājās. To svētdienu viņš sludināja filiālbaznīcā, kur viņš atvadījās no savas draudzes. Tur notika kas līdzīgs kā reiz Milētas pilsētā, par ko lasām Apustuļu darbos 20:17–37. Līdzko viņš bija ap pulksten četriem mājās pārbraucis, tad tūlīt viņu satvēra.

Vienu brūtes pāri, kas bija atnācis uz laulībām mācītājmuižā, viņš drikstēja vēl salaulāt. Dziedāja toreiz vienkāršo, bet sirsnīgo jelgavnieces Jūlijas fon Hausmanes dziesmu “Pie rokas ņem un vadi, Kungs, mani pats.”²¹ Bilenšteins turēja laulības runu par šīs dziesmas dziļo saturu, novēlēdams brūtes pāri, sevi un savu namu Dieva žēlīgai vadībai. Tūlīt pēc laulībām Bilenšteins un viņa dēli tika aizvesti – Bilenšteins pa priekšu ar klusu, apskaidrotu vaigu, vecākais dēls aiz viņa, stalts un drošs, pēc tam jaunākais, kurš klusi iečukstēja mātei ausī: “Māmiņ, aizlūdz par mani.” Tūlīt viņus gribēja šaut. Bet zaldāti apspriedās vēl un nolēma apcietinātos vest uz Bausku. Bet, tālab ka bija kļuvis jau vēls un tumšs, tad pārvadāšanu atlika uz rītdienu. Apcietinātos pa nakti ieslodzīja kādā tukšā Vecsaules muižas istabā. Turp vēl paspēja sūtīt apsegas un uzturlīdzekļus Bilenšteina sieva, kura saņēma no apcietinātajiem vēl īsu pateicības sveicienu. Saviem dēliem Bilenšteins lasīja priekšā 23. un 121. Dāvida dziesmu no tās pašas Jaunderības, ko bija saņēmis tad, kad pirmo reizi atstā-

---

²¹ Dz. Gr., 427. dziesma.

ja vecāku namu kā ģimnāzists. 13. janvārī agri tos veda uz Bausku. Ceļā Bilenšteins teica saviem dēliem: “Šis ceļš bija jāstaigā arī manam Pestītājam.” Viņus pārveda cietumā. Pēc īsa atspirdzinoša miega Bilenšteins izteica vēl saviem dēliem dažas pārdomas, kas kustināja viņa dvēseli. Tās pašas dienas pēcpusdienā viņu sauca īsā “nopratināšanā”, kur viņam tūlīt arī teica, ka viņš notiesāts uz nāvi. Kāds lūguma raksts no draudzes, kas prasīja, lai viņu tūlīt atsvabinot, jo par viņu varot dot labāko liecību, palika bez ievēribas un laikam gan paātrināja viņa noslepkavošanu.

Viņu izveda uz nošaušanu. Viņš paspēja vēl atdot vecākajam dēlam savu Jauno Derību, un tad viņu līdz ar kādu fon A. pārveda tuvu pie Bauskas pilsdrupām. Ceļā uz turieni viņš ir mēģinājis savam līdzbiedram iedvest iepriecību un spēku. Abiem bija jānovelk drēbes, pat zeķes bija jānovelk, – un tad tos nostādīja uz nošaušanu. Bilenšteins sacīja: “Ar manām miesām varat darīt kā gribat, – mana dvēsele tūlīt būs paradīzē.”

Kad viņa līķi pēc tam, kad Baltijas landesvērs ieņēma Bausku, paglabāja Bauskas kapos, tad Vecsaules draudzē valdīja vēl sarkanā vara, un tā notika, ka uz viņa bērēm neieradās neviens draudzes loceklis.

Tagad dažs labs Vecsaules draudzes loceklis nostaiģā garo ceļu no Vecsaules uz Bausku, lai puķes kaisītu uz sava mīļotā gana kapa.

Prāvests Emils Kārlis Moltrehts

Prāvests Emils Kārlis Moltrehts (*Moltrecht*)

Dzimis Matīšos 1860. gada 12. maijā, noslepkavots pie Tukuma 1919. gada 20. janvārī.

Moltrehts ir cēlies no kādas ļoti senas Vidzemes mācītāju dzimtas. Mācītāja amats šē kā mantojums pārgāja no tēviem uz dēliem. Viņš bija viens no tiem nedaudzajiem Vidzemes mācītājiem, kas kalpoja Kurzemes draudzēm. Sākot ar 1891. gadu, viņš bija par mācītāju Codē, bet pēc tam Dundagā, kur viņš darbojās līdz pat savai nāves stundai.

Savos teoloģiskajos uzskatos Moltrehts bija noteikti konservatīvs, tomēr arī pret citādi domājošiem izturējās ļoti iecietīgi. Viņš tos panesa ar lielu mīlestību un pacietību. Klusa un nopietna bija viņa darbība. Ar uzticīgu dvēseles kopšanu un savu maigo dabu viņš prata iemantot draudzes locekļu sirdis. Nekur un nekad viņam netrūka mīļa vārda un draudzīga padoma. Kad viņu aicināja pie slimnieka, tad neviens ceļš viņam nebija par tālu, nekāds laiks – par sliktu. Apmeklējot attālākās draudzes nomales, viņam bieži bija jānobrauc pat līdz 60 kilometriem pie sliktā laika un ceļa. Šīs lielās mīlestības un pašaieliedzības dēļ draudze to ļoti cienīja.

1905. gada revolūcijas laikā Moltrehts neatstāja savu draudzi. Viņš palika savā vietā pat tad, kad kaimiņu draudzes mācītājs tika nonāvēts, kāds cits mācītājs – smagi ievainots un arī viņa paša dzīvība bija apdraudēta. Tā kā Moltrehtam arī tagad bija jāmēro gari ceļa gabali, tad draudze un priekšniecība tam piesolīja sargus. Tomēr viņš pa lielākai daļai brauca viens, pilnīgi pašaudamies Dieva sardzībai. Kad pēc tam soda ekspedīcija uzsāka savu asiņaino darbību, Moltrehts ar pilnu krūti iestājās par savu draudzi, novērsdams no tās daudz briesmu. Pateicoties viņa gādībai, dažs labs no nepatiesi apsūdzētajiem palika pie dzīvības. Tomēr revolūcijā pieredzētās šausmas Moltrehta dvēselē pamodināja karstas cīņas. Viņš sāka nopietni šaubīties par to, vai viņa līdzšinējais darbības veids bijis pareizs un vai arī viņš pats bijis patiesīgs mācītājs. Viņš nekādi nevarēja saprast, kā gan, neraugoties uz Dieva vārdu sludināšanu un nopietno dvēseles kopšanu, vienu draudzes daļu varēja pārņemt tāda ārkārtīga bezdievība.

Viņš gribēja pat atteikties no amata vai vismaz pāriet uz savu dzimto Matīšu draudzi, kura patlaban bija vakanta. Tomēr arī šo šaubu vētru beidzot klusināja Dieva žēlastība un Moltrehts ar lielu prieku un atjaunotu sparū turpināja savu darbību. Viņa uzticība un pienākuma apziņa to pat piespieda palikt turpat Dundagā. Moltrehts arī bija iecelts par Piltenes iecirkņa prāvestu un šai amatā ieguvis savu amata biedru uzticību un cieņu, jo, neraugoties uz maigo dabu, viņš tomēr bija nelokāms raksturs. Zīmīga šai ziņā ir kāda saruna starp Moltrehtu un vienu no Prūsijas prinčiem, kas vācu okupācijas laikā uzturējās Dundagā. Princis jautājis: “Sakiet, ko gan jūs darītu, ja jums tagad tiktu pavēlēts savā dievkalpojumā aizlūgt par Vācijas ķeizaru un vācu karapulku uzvaru?” – “Es to nekad nedarītu,” Moltrehts mierīgi atbildējis. “Caur savu pavalstniecības zvērestu esmu saistīts pie krievu zemes; tai palikšu uzticīgs.” Uz to princis domīgs atteica: “Jā, tādus ļaudis arī mēs varētu lietot.”

Kad tuvojās drausmīgie lielnieku varas laiki, Moltrehts pat nedomāja bēgt. Mācītāja un prāvesta amata pienākumi viņu saistīja pie vietas. Viņš domāja, ka briesmas draudot vienīgi bagātņiekam – pats viņš bija nabadzīgs. Tomēr dzīve rādīja kaut ko citu.

1919. gadā Dundagā nodibinājās revolucionārā komiteja²², kura par katru cenu gribēja dabūt pie malas visus tos, kas kaut kādā ziņā varētu traucēt tās darbību. Kādā rītā, tas bija 15. janvārī, Moltrehta guļamistabā ielauzās vairāki apbruņoti vīrieši, pavēlējami mācītā-

---

²² Revolucionāro komiteju izveidošana bija tipiska lielnieku veiktajā varas pārņemšanā Latvijā 1918. gada beigās un 1919. gada sākumā. Tās bija ārkārtējas varas institūcijas, kuras, atšķirībā no padomēm, nebija vēlētas un kuru uzdevums bija iespējami īsā laikā sagrābt un organizēt varu noteiktā teritorijā. Parasti tajās ietilpa attiecīgās apdzīvotās vietas aktīvākie revolucionāri vai arī armijas vai partijas/valdības atsūtīti pārstāvji, kuri nodarbojās ar jaunās varas organizēšanu (piemēram, padomju vēlēšanu), kā arī teroru (līdz padomju iestāžu izveidošanai cīņa pret kontrrevolūciju bija deleģēta revolucionārajām komitejām), lai īstenotu proletariāta diktatūras principus. Dundagā tobrīd vēl nebija Sarkanās armijas, un arī centrālās varas pārstāvji nebija sūtīti, tāpēc komiteju izveidoja vietējie lielnieki pēc pārējās Latvijas parauga (pirmās revolucionārās komitejas tika izveidotas jau 1918. gada novembra beigās Latgalē). T. Šlēģera vadībā izveidojās nelegāla milicijas nodaļa, kurā ietilpa 20 jauniešu. Tā apcietināja barona Ostenzakena ģimeni, mācītāju Moltrehtu, Ģibzdes muižas baronesi Martu Ostenzakeni un aizveda uz Talsiem. Revolucionārā komiteja (padomju avotos – Strādnieku un bezzemnieku padome) Dundagā pastāvēja no 11. janvāra līdz 14. martam. (Pēc G. Irbiņa. Revolucionārā Dundaga. //Par Padomju Latviju. I d. – R.: LVI, 1958. – 275.–282. lpp.)

jam turpat viņu priekšā apgērbties un tiem bez kavēšanās sekot; ne-
deva pat laika atvadīties no ģimenes. “Kādas steidzīgas izmeklēšanas
dēļ viņam jābrauc uz Talsiem; drīzi jau atkal pārbrauks,” melodami
stāstīja gūstītāji. Moltrehts tam noticēja, jo savā draudzē neapzinājās
neviens personīga ienaidnieka. Kad to aizveda, viņš šķiroties teica
savai laulātai draudzenei: “Es stāvu Dieva ziņā, kas nolikts ir no Viņa,
būs man par svētību,” un sirsnīgā mīlestībā paskubināja meitas: “Gā-
dājiet par savu māti!”

Moltrehtu līdz ar citiem Dundagas apkārtnē apcietinātajiem ie-
slodzīja Talsu cietumā. Te pār viņu gāzās vesela zaimu lavīna. Kāds
komisārs zobodamies viņu uzaicināja arī šē cietumā rādīt savus mā-
cītāja “kumēdiņus” un salaulāt to ar kādu no sardzē stāvošām apbru-
ņotajām sievietēm. Ar dziļām sāpēm, bet pacietīgi Moltrehts panesa
visus šos zaimus. Sirds dziļumos viņš vēl loloja cerību: draudze mani
neatstās; tā mani atsvabinās. Bet sarkanais terors bija tik varens, ka
neviens šai ziņā neuzdrošinājās spert kādus noteiktus soļus. Pēc čet-
rām dienām apcietinātos veda uz Tukumu. Bija ārkārtīgs sals. Bet,
neraugoties uz to, netāļu no Tukuma, pavadoņi tiem novilka kažokus
un lika noaut zābakus. Viens no sarkanajiem ieraudzīja Moltrehta zel-
ta kabatas pulksteni, kuru draudze tam dāvāja jubilejas dienā. “Dod
šurp!” viņš rupji uzkliedza. “Tev tas vairs nebūs vajadzīgs.” – Kad
aiz apcietinātajiem aizvērās smagās Tukuma cietuma durvis, tie jau
skaidri zināja, kāds liktenis viņus sagaida. Tās pašas dienas vakarā
no kopējās kameras aizveda visus muižniekus. Tad viens no komisā-
riem, ieraudzījis Moltrehtu, teica: “Arī tu esi viens no tās pašas zortes,
nāc tik līdzi!” Tagad arī viņš piederēja pie nāvei lemtajiem. Formas
dēļ vēl noturēja tiesu. Apcietinātajiem uzdeva veselu rindu vismuļķī-
gāko jautājumu, bet, tiklīdz tie gribēja kaut ko iebilst vai aizstāvēties,
viņus pārtrauca saucieniem: “Ir jau diezgan!” Patiesībā “spriedums”
bija gatavs jau pirms tiesas. Par pēdējās nakts pārdzīvojumiem cie-
tumā tuvāku ziņu trūkst, jo neviens no notiesātajiem, kurus tagad
ievietoja atsevišķā kamerā, nepalika pie dzīvības. Rīta agrumā viņus,
skaitā deviņpadsmit, aizdzina uz Karātavu kalnu, netāļu no Tukuma,
pašiem lika izrakt kapu un turpat nogalināja. Sitiens pa galvu nogāza
Moltrehtu gar zemi, lode izdzēsa viņa vārdu no dzīvo saraksta...

Mācītājs Arnolds Rutkovskis ar kundzi

Mācītājs Arnolds Rutkovskis (*Rutkowski*)

Dzimis Kalnamuižā 1865. gada 16. februārī, noslepkavots Jelgavā 1919. gada 14. martā.

Visu savu bērnības laiku viņš pavadīja vienā no vecajām Kurzemes mācītājmuižām. Dziļi bija tie iespaidi, kurus dievbijīgā tēva²³ priekšzīme atstāja viņa jūtīgajā dvēselē. Vēlāk Rutkovskis studēja Tērbatā un kļuva par sava tēva cienīgu pēcnācēju. Klusa un nopietna bija viņa darbība. Tikai 1905. gada revolūcija uz laiku to pārtrauca un uzvēla viņa pleciem dažu labu smagu nastu. Tad sekoja astoņi miera un svētīgas darbības gadi, pēc kuriem atkal uzplūda briesmīgais pasaules kara un revolūcijas vilnis. Kad tuvojās lielinieku terors, Rutkovskis, stipri paļaudamies uz Dievu, palika uzticīgs savai draudzei. Arī pati draudze briesmu brīdī apsoliņa viņu aizsargāt – ar to viņam pietika. Bet jau drīzi arī mācītāja muižas mieru sāka traucēt pastāvīgās kratīšanas. Reiz Rutkovski pat gribēja apcietināt. Tad viņš sirsnīgā lūgšanā krita ceļos Tā Visuvarenā priekšā, piesaukdams Viņu par palīgu. Kad gūstītāji redzēja, kā viņš cīnās savās lūgšanās, tie nosprieda: “Viņš jau ir traks.” Un aizgāja. Bet jau pēc dažām dienām ieradās atkal citi, un 1919. gada 27. februārī Rutkovski apcietināja līdz ar viņa sešpadsmit gadus veco dēlu. Abus kā ķilniekus noveda uz Jelgavas cietumu.

Cerētā aizsardzība no draudzes puses par nožēlošanu izpalika. Vienīgi viņa piederīgie izlietoja visus iespējamus līdzekļus, lai panāktu apcietināto atsvabināšanu. Bet panākumi bija gluži pretēji. Arī mācītāja kundze un viņas abi jaunākie bērni tika apcietināti un ievietoti Jelgavas sieviešu cietumā. Bērnus gan drīzi vien atsvabināja

---

²³ Ādolfs Johans Ferdinands Rutkovskis (*Rutkowski*, 1820–1884). Studējis teoloģiju TU (1841–45), mājskolotājs, Jelgavas vācu draudzes adjunkts (1848), Kalnamuižas un Penkules mācītājs. Kurzemes nodaļas Latviešu Literārās (Draugu) biedrības (LL(D)B) direktors (1864–80); piedalījies latviešu Bībeles teksta emendācijas komisijā A. Bīlenšteina vadībā (1865) un latviešu dziesmu grāmatas tekstu rediģēšanā. Dobeles prāvests (kopš 1880). Publicējies LL(D)B rakstu krājumā *Magazin*, sastādījis lūgšanu krājumu “Ceļa maize no svēta Dieva vārda, kristīgiem zaldātiem apgādāta” (1877, kopā ar Jāni Neilandu) un Bībeles pantu izlasi “Svēti Dieva vārdi, skolā un pie iesvētīšanas mācāmi” (1883, kopā ar Fridrihu Karlu Oto Bursiju). 1884. gadā apbalvots ar amata zelta krustu.

un nodeva radnieku zināšanā, bet Rutkovskis, viņa sieva un sešpadsmitgadīgais dēls palika apcietinājumā. Tuvākas ziņas no cietuma nav uzglabājušās.

Kad Jelgavai tuvojās landesvēra pulki, 14. martā Jelgavas cietuma pagalmā tika nošauti 49 ķīlnieki, to starpā arī Rutkovskis un viņa sieva.

Mācītājs Kristaps Strautmanis

Mācītājs Kristaps Strautmanis

Dzimis Sņikerē 1860. gada 11. novembrī, noslepķavots Vecsaulē 1919. gada 19. martā.

Viņa tēvs bija latviešu tautskolotājs Miķelis Strautmanis. Tā kā tēvs atradās ļoti grūtos apstākļos, tad Miķelis tikai ar lielām grūtībām varēja paplašināt savu tautskolā gūto izglītību. Pateicoties savai ārkārtīgajai uzcītībai un neatlaidībai, viņš tomēr ieguva skolotāja grādu un gatavojās uz ģimnāzijas abituriju. Beidzot 1890. gadā piepildījās Strautmaņa vissirsnīgākā vēlēšanās – viņš iestājās augstskolā. Arī šeit viņš darbā ielika visu savu enerģiju un sešos semestros pabeidza teoloģijas studijas, godalgots ar zelta medaļu. Pēc dažiem sekmīgas darbības gadiem skolā viņš 1896. gadā tika ievēlēts par Bauskas latviešu draudzes mācītāju.

Strautmaņa noslēgtā daba lielā mērā padarīja grūtu viņa mūžu. Tikai nedaudziem viņš atvēra savu dvēseli; maz bija to, kas saprata. Vienīgais draugs amata biedru starpā, kuram viņš ļāva ieskatīties arī savas dvēseles dziļēs, bija Ansis Bilenšteins. Strautmanis, kas dzīvē bija ticis uz priekšu vienīgi ar karstām cīņām un pašai dziedību, arī savai draudzei uzstādīja stingras prasības. Dažreiz viņš tādēļ ārēji izlikās ciets. Un tomēr maiga bija viņa dvēsele, tas sevišķi spilgti parādījās viņa satiksmē ar bērniem.

Pirmās revolūcijas un pasaules kara vētru laikos domas par bēģšanu viņam pat nenāca ne prātā. Tikai tad, kad Bauska jau draudēja palikt par kaujas lauku, viņš atļāva sievai ar bērniem doties uz Iekšķrieģiju pie radiem. Viņš cerēja tos drīzi vien atkal redzēt, jo visi cerēja sagaidīt mieru jau pēc dažiem mēnešiem. Bet no šiem dažiem mēnešiem beigās iznāca vairāki gadi. Pa ģimenes prombūtnes laiku viņu kā smags slogs nospieda vientulība un nezināšana. Citķārt tik noslēģtais Strautmanis, savā dienasgrāmatā ļauj ieskatīties savas dvēseles dziļumos: “Savu krustu es mācos nest arvien pacietīgāk un pacietīgāk. Tikai sprediķos dažreiz atveras manu bēģu dziļumi... Bieģi mani biedina doma: varbūt arī tava dzīves gaita nobeģsies kaut kur ceģa malā, bez mīļas rokas glāsta, kas veldzētu kvēloģo pieri, kas

aizspiestu gurdās acis... Bet Dievs gan zinās tos ceļus, kuri būs tie pareizie... Arī šī vientulība nav bez Viņa ziņas. Viņš to sūtījis, lai pārbaudītu sirdi un īkstis. Tas laikam gan būs Dieva žēlīgais prāts, ka Viņš mani tā sagatavo ceļam uz mūžīgām mājām...”

Beidzot Dievs viņam dāvāja prieku atkal vaigā redzēt tos, pie kuriem bija saistīta sirds. Bet šī atkalredzēšanās nesa arī dziļas iekšējas ciešanas. Bez tēva uzraudzības ilgajos prombūtnes gados viens no viņa dēliem bija nonācis ļaunu draugu iespaidā un tagad tikai ar lielām grūtībām varēja piemēroties klusajai mācītāja ģimenes dzīvei. Turklāt arī Bauskai tuvojās drausmīgie lieliniecisma mākoņi, kuri arvien draudošāk savilkās taisni virs Strautmaņa galvas. 1919. gada janvārī Bauskā tika nošauts viņa sirsnīgākais draugs Bilenšteins. Ar šo varbūtību tagad rēķinājās arī Strautmanis. Tomēr tas viņu nebaidīja un viņš līdz pat pēdējam brīdim uzticīgi kalpoja savai draudzei. Dievkalpojumi noritēja bez jebkādiem traucējumiem. Daudz, ļoti daudz bija to, kurus grūtie dzīves apstākļi spieda nākt dievnāmā, lai smeltos spēku un iepriecu. Šis noteiktais stāvoklis, kuru draudze ieņēma pret reliģiju, atbaidīja lieliniekus no ielaušanās baznīcā un viņas svētuma laupīšanas. Tomēr mācītāja māja cieta no pastāvīgām kratīšanām. Strautmanis kratītājiem nebija uzrādījis kādu mazu labības krājumiņu, kurš bija nepieciešams viņa ģimenes uzturam. Sakarā ar to viņu izsludināja par “tautas izsūcēju”, kas darba tautai atraujot maizi.

Arvienu tuvāki nāca landesvēra pulki – arvienu nepanesamākas kļuva lielinieku varmācības. Tuvojās 1919. gada Lieldienas. Dienasgrāmatā Strautmanis tagad rakstīja ne vien par savām iekšējām cīņām, bet arī par iegūto uzvaru – “... nu es ar savu Dievu esmu skaidrībā – sauci mani, Kungs, tavs kalps klausās.” Pie Strautmaņa mācītāja mājā tika ievietots kāds milicis, kas bēgšanas gadījumā viņu varētu aizturēt. Bet Strautmanis nemaz nedomāja par bēgšanu. Savus rēķinus ar dzīvi viņš jau bija noslēdzis. 1919. gada 16. martā viņš turēja savu pēdējo sprediķi, ņemdams par pamatu 77. Dāvida dziesmas vārdus, sevišķi izceldams 11. pantu: “Tās ir manas bēdas; Tā Visaugstākā roka to var nogriezt.” Nākošā trešdienā, 19. martā, viņš piederīgo pulkā noturēja pēdējo rīta lūgšanu, kavēdamies pie pravie-

ša Jesajas grāmatas 53. nodaļas 8. panta – “vārdzināts viņš zemojās un neatdarīja savu muti...” Tai pašā dienā lielinieki zem landesvēra spiediena atstāja Bausku. Bet iepriekš viņi vēl gribēja izrēķināties ar visiem saviem ienaidniekiem. Arī Strautmanis tika apcietināts. Ar zaimiem un izsmieklu viņu izdzina no mājas; pat nedeva atvadīties no piederīgajiem. Jātnieku milicija viņu aizdzina uz Vecsauli desmit kilometrus no Bauskas. Uz ātru roku noturēja tiesu. Strautmanim piesprieda nāvessodu...

Kāds zēns atnesa uz Bausku šausmīgo vēsti: uz pakalna netālu no Vecsaules meža viņu nošāva. – Tur piederīgie atrada sakropļoto liķi... Saplēsts krekls sedza viņa kailās miesas; viss cits bija nolaupests. Zobena cirtiens bija dragājis viņa galvu, lode urbusies caur krūtīm, bet rokas, it kā lūgšanā saliktas, krustojās uz krūtīm. Tādu viņu pārveda mājās. Bauskā nevarēja atrast nevienu zārka, jo lielinieki bija rekvizējuši visus dēļus. Kad 23. martā Bauskā ienāca landesvēra pulki, vācu draudzes mācītājs, kas brīnišķīgā kārtā bija palicis pie dzīvības, izvadīja viņa atdzisušās miesas uz pēdējo dusu.

Strautmanis mira tā, kā pats to bija nojaudis: “... ceļa malā bez mīļas rokas glāsta, kas veldzētu kvēlošo pieri, kas aizspiestu gurdās acis...” Bet dzīvais Pestītājs, kuru viņš mirdams piesauca, Tas ar savām caururbtām rokām atbalstīja viņa nāvē slīgstošo galvu.

Mācītājs Pauls Vahsmuts

Mācītājs Pauls Vahsmuts (*Wachsmuth*)

Dzimis 1879. gada 15. maijā Jelgavā, noslepkavots 1919. gada 20. martā Rīgā.

Savus skolas gadus viņš pavadīja Pēterpilī un pēc tam studēja Tērbatā. Bet viņa centīgais gars ar to vēl neapmierinājās. Pēc augstskolas beigšanas viņš devās uz Berlīni, lai paplašinātu savas zināšanas, it sevišķi praktiskajā teoloģijā. Slavenā Štekera²⁴ vadībā viņš vairākus mēnešus darbojās Berlīnes pilsētas misijā un mācījās visā pilnībā pazīt lielo sociālo darbu, kas veicams baznīcai. Vēlāk viņš pārgāja uz Bēteli²⁵. Neizdzēšami palika tie iespaidi, kurus viņš šē saņēma no vecā iekšmisijas tēva Frīdriha fon Bodelšvinga, seniora. (*Friedrich von Bodelschwingh*, 1831–1910). Sakrājis daudz gara vērtību, jaunais darbinieks 1904. gadā atgriezās dzimtenē un strādāja kā mācītāja palīgs Dobeles latviešu draudzē. 1905. gadā viņu iecēla par pastāvīgu mācītāju Jelgavas Jāņa draudzē un Jelgavas diakonišu iestādes rektoru. Tā viņš kļuva par Kurzemes iekšmisijas tēva Ludviga Katerfelda²⁶

²⁴ Ādolfs Štekers (*Stöcker*, 1835–1909), vācu teologs un politiķis. Studējis teoloģiju Hallē un Berlīnē, 1859. gadā strādājis par mājskolotāju Rīgā. No 1863. gada Vācijā kalpojis dažādās draudzēs. No 1874. gada galma un Doma mācītājs Berlīnē, no 1877. gada Berlīnes Pilsētas Misijas vadītājs. 1878. gadā dibina Kristīgi sociālo strādnieku partiju (*Christlich-soziale Arbeiterpartei*); antisemīts. Reihstāga deputāts (1879–93; 1898–1908), pārstāvējis galēji konservatīvo Vācu konservatīvās partijas spārnu; 1890. gadā atsakās no galma mācītāja amata; Berlīnes pilsētas misijas priekšsēdis, Ģenerālsinodes valdes loceklis, kārtojis reliģiska satura krājumus un izdevis reliģiska satura periodiku, publicējis savus sprediķus un runas, kā arī autobiogrāfisku krājumu "*Dreyzehn Jahre Hofprediger und Politiker*" (1895).

²⁵ Frīdriha fon Bodelšvinga, seniora, dibināta labdarības iestāde nabago aprūpei – *Bodelschwingsche Anstalten Bethel*.

²⁶ Ludvigs Katerfelds (*Katterfeld*, 1843–1910) studējis teoloģiju TU (1863–66) un Erlangenē (1867–68); absolvējis TU (1870); adjunkts Jelgavā (1870–73); mācītājs vācu kolonijā Hersonas apgabalā (1873–75); mācītājs, rektors Aleksandra patversmē Saratā (Besarābijā) (1875–77); krievu – turku kara laikā 1877./78. gadā ierīkojis kara hospitāli un diakoniju Benderā (*Bender*) (tagad – Moldova). No 1880. līdz 1905. gadam bijis Jelgavas Jāņa baznīcas un cietuma mācītājs, diakonijas vadītājs; pateicoties viņa pūlēm, 1881./82. gadā paplašina Jāņa baznīcu un uzbūvē torni. Viens no psihoneiroloģiskās slimnīcas *Tabora iestāde* dibinātājiem Ģintermuižā, Jelgavā (1887). Kopš 1909. gada kalpojis Ventspilī. Dibinājis vairākas Kurzemes diakonijas Tukumā, Sabilē, Aizputē, Talsos u.c. Publicējis aprakstus par Jelgavas Jāņa baznīcu, par misijas darbu u.c., kā arī grāmatu "*Eine Kurländische Mortarageschichte*" (1883). Apbalvots ar Staņislava 3. šķiras ordeni (1881) un ar amata zelta krustu (1895). (Staņislava ordenis – jaunākais un maznozīmīgākais Krievijas impērijas

pēcnācēju. Iekšmisijas darbā Vahsmuts gan neienesā nekā jauna, bet ar negurstošu enerģiju un lielu uzcītību turpināja celt Dieva valstības ēku uz vecajiem pamatiem. Viņa galvenā cenšanās bija uzturēt draudzē dzīvu darbīgās mīlestības garu. Šim nolūkam viņš bieži sarīkoja sevišķus iekšmisijas svētku dievkalpojumus. Pašaizliedzīgi kalpodams citiem, viņš pats deva draudzei gaišu priekšzīmi. Savas diakonises viņš gribēja izveidot par “baznīcas karapulkiem cīņai pret tumsības valsti.” Tā viņš svētīgi darbojās savā draudzē līdz pat sarkanā terora laikam.

Kad 1919. gadā, vācu armijai atkāpjoties, Jelgavai tuvojās lielinieki un daudzi paniskās izbailēs atstāja pilsētu, Vahsmuts tomēr palika uzticīgs savai draudzei. Dažādi kavēkļi tagad lielā mērā traucēja viņa darbību. Mācītāja māja un diakonišu iestāde cieta no pastāvīgām kratīšanām. No daudzkārtīgām spridzināšanām, kuras notika pilsētā, cieta arī Jāņa baznīca. Tādēļ viņš bija spiests noturēt savus dievkalpojumus diakonišu iestādes mazajā zālē. Bet arī tie dažkārt tika traucēti. Kad Vahsmuts turēja savu pēdējo dievkalpojumu, pūlis satrakotu sarkanarmiešu ielauzās zālē un gribēja nošaut mācītāju visas draudzes priekšā. Tikai draudzes saceltās vaimanas to aizkavēja, un Vahsmuts varēja pabeigt dievkalpojumu ar aizgrābjošu lūgšanu. Tad viņš sirsnīgi atvadījās no draudzes un aizgāja. Pēc šīs nopietnās sadursmes daži Vahsmutam deva padomu nekavējoši atstāt pilsētu, tomēr viņš to uz stingrāko noraidīja, sacīdams: “Savu draudzi es neatstāšu; lai notiek Dieva prāts.” Naktī viņš tika apcietināts. Tas, kas citkārt bija cietumnieku mācītājs, tagad pats kļuva par cietumnieku. Bet, neraugoties uz to, savai kamerai viņš tomēr palika mācītājs un pārvērta grūto ieslodzījuma laiku arī saviem likteņa biedriem par istu garīgās svētības laiku. Ik dienas viņš savā kamerā noturēja rīta un vakara lūgšanas. Bet ar to viņam nepietika. Viņš gribēja pakalpot un iepriecināt arī savus kaimiņus blakus kamerā. Sienā, kura tos šķīra, Vahsmuts atrada šauras spraudziņas. Caur šām spraudziņām

---

ordenis. To iedibinājis Polijas karalis Staņislavs Augusts Poņatovskis 1765. gadā par godu Polijas un karaļa patronam sv. Staņislavam. 1831. gadā šis apbalvojums uzņemts Krievijas ordeņu klāstā. Zemākās pakāpes (IV, III) varēja iegūt zemāko slāņu ierēdņi – gubernas sekretāri, mājskolotāji, kas kalpojuši vismaz 15 un vairāk gadus.)

viņš ar drāts palīdzību mēģināja izgrūst lapas, ko bija izplēsis no savas Bībeles. Blakus kamerā atradās septiņi uz nāvi notiesātie, kuriem lielnieki liedza Svēto Vakarēdienu. Šīs izplēstās Bībeles lapas tagad kļuva par viņu pēdējo spēka un iepriecās avotu. Cietumā būdams, Vahsmuts rakstīja saviem piederīgajiem: “Es ļoti priecājos, ka arī šē drīkstu būt mācītājs, kā savā, tā blakus kamerā. Un paši cilvēki ir tik pieietami Dieva vārdiem! Kas tā gan ir par lielu Dieva žēlastību!

Tiešām, līdz šim es vēl katru dienu varu sākt un beigt ar pateicību Dievam. Visā šai laikā Viņš mani vēl nekad nav atstājis. Parasti esmu gluži jautrs. Tikai šad tad, kad manas ilgas kļūst pārāk spēcīgas un stāvoklis liekas bez izejas, sirds sāpēs sažņaudzas. Ļoti uzcītīgi lasu savu Bibli. Kas mani sagaida, to nezinu! Bet Dievs to zina. Cik labi, ka viss stāv Dieva rokās. – Cik viegli man top, apzinoties, ka tieku nests uz jūsu aizlūgšanas rokām. Arī manas aizlūgšanas sniedzas līdz katram vienam no jums. Dievs lai ir ar jums visiem un vada visu pēc sava žēlīgā prāta.”

5. martā Vahsmutu nopratināja. Diakonišu iestādē tikusi atrasta kāda vācu bruņucepure; uz šī pamata viņu apvainoja kā nodevēju. Spriedumu tomēr atlika uz 14. martu.

Jelgavai tuvojās landesvēra pulki. Stundu pirms viņu ienākšanas visus apcietinātos, skaitā ap 300, nosūtīja uz Rīgu kā ķīlniekus. Nakts tumsībā pie desmit grādu sala viņus 13 stundas bez pārtraukuma dzina pa Jelgavas – Rīgas šoseju. Vecos un slimos, kuri vairs nespēja sekot gājienam, bez žēlastības nogalināja. Atlikušie 19. martā nonāca Rīgā. No 130 sievietēm Rīgu sasniedza tikai 86. Ziņodams brālim par savu ierašanos, 20. martā Vahsmuts rakstīja: “Kas ar mums notiks, nezinām, bet Dievs to zina un stāv mums klāt. Tiešām, man ir neizsakāmi grūti, tomēr Dievs ik dienas sniedz jaunus spēkus. Savas lūgšanas stundas mēs noturam tāpat kā Jelgavā.” Dažas stundas pēc šo rindiņu nosūtīšanas, viņu nogalināja...

Savus likteņa biedrus viņš bieži bija iepriecinājis ar vārdiem: “Mēs jau drīzi redzēsim savu Pestītāju.” Tā bija arī viņa pēdējā cerība, nāvē ejot.

Mācītājs Pauls Fromholds-Treijs

Rīgas mācītāji

Mācītājs Pauls Fromholds-Treijs (*Fromhold-Treu*)

Mācītājs Pauls Fromholds-Treijs dzimis Nītaures mācītājmuižā 1859. gada 22. maijā, noslepkavots Rīgā 1919. gada 16. martā.

Tērbatas augstskolā Treijs sākumā studēja filoloģiju un tikai vēlāk pārgāja uz teoloģiju. Beidzis studijas, viņš 1883. gadā kļuva par mācītāju Irbē, smilšu kāpām bagātā Kurzemes jūrmalas ziemeļstūrī. Draudze še sastāvēja no lībiešu zvejniekiem un latviešu zemkopjiem. Kluss un vientuļš bija šis Kurzemes stūrītis – kluss un vientuļš bija arī mācītāja darbs un dzīve.

Piepeši šo mieru pārtrauca valsts baznīcas propaganda, kura Kurzemi pārņēma 40 gadus vēlāk nekā Vidzemi. Visiem, kas tikai pieņemšot “ķeizara ticību”, apsolija dažādus laicīgus labumus un priekšrocības. Šādi draudzes locekļu maldināšanai Treijs uz stingrāko stājās pretī gan savos sprediķos, gan arī personīgās sarunās. Un kaut arī viņš labi zināja, ka šāda rīcība viņu Krievijas valdības acīs padara par “noziedznieku”, tad tomēr viņš cīnījās ar drošu prātu, vadīdamies vienīgi no savas patiesības izjūtas. Bet, neraugoties uz Treija enerģisko darbību, mazturīgie draudzes locekļi, jauko solījumu vilināti, cits pēc cita pārgāja pareizticībā. Kādā jaukā dienā Treijs nejauši dabūja zināt, ka krievu pops muitas sarga mājā, kura atradās netālu no mācītājmuižas, atvēris veselu vervēšanas biroju. Uz karstām pēdām viņš devās turpu. Māja bija pārpildīta ļaudīm. Piepešā mācītāja ierašanās klātesošajiem iedvesa izbailes un uztraukumu, tā ka viņi gluži neapzinīgi atkāpās dažus soļus atpakaļ. Tad Treijs visu klātbūtnē jautāja popam: “Vai tiesa, ka visi tie, kas pieņems “ķeizara ticību”, dabūs zemi un tiesību uz krastu²⁷ – vai jūs to esat solījis?” Uz to pops samulsis paskaidroja, ka solījis vienīgi “debesu zemi.” Tālāk Treijs griezās pie pārējiem, tiem jautādam: “Kas tad viņiem

²⁷ Nav īsti skaidrs, kas ir ticis domāts ar “krastu”. Ņemot vērā, ka 19. gs. beigās Treijs strādā Kurzemes jūrmalā, krasts var būt arī zemes solījums. (Pēc Arveda Švābes. “Latvijas vēsture 1800–1914.” – Uppsala: Daugava, 1958. – 207. lpp.)

solījīs dot šo zemi un krastu?” – “Kalniņš mums tā teica,” skanēja vienprātīga atbilde. Šis Kalniņš bija popa “псаломщик’s”²⁸ kas jau pirms tā strādāja draudzē šo ārdošo darbu. Tad Treijs lūdza popu par to gādāt, lai ļaudis uz priekšu netiktu maldināti ar nepiepildāmiem solījumiem. Šī drošsirdīgā uzstāšanās panāca, ka propaganda Irbē tika galīgi pārtraukta. Bet Kalniņš ar to nevarēja apmierināties un, gribēdams atriebties, apsūdzēja Treiju pie žandarmērijas, pierakstīdams tam veselu rindu dažādu noziegumu. Pa lietas izmeklēšanas laiku Treiju gribēja apcietināt. Tikai, pateicoties sava patrona barona Zakena (*Sacken*) galvojumam, to palaida brīvībā. Tiesa mācītāju attaisnoja, bet prokurors lietu pārsūdzēja uz senātu. Tādēļ process ieilga. Pagāja gadi, un varēja jau domāt, ka lieta būs izbeigta. Bet tad piepeši pienāca ziņa, ka viņa lieta visā drīzumā tikšot iztiesāta. Tagad arī kaimiņu draudzes mācītājs Krauze²⁹ tika apsūdzēts līdzīgos “noziegumos”. Neraugoties uz to, ka Pēterpili kāds krievu advokāts, kas labprātīgi uzņēmās aizstāvēt Treiju, turēja spožu runu, viņam tomēr piesprieda divus, bet Krauzem – trīs mēnešus cietuma. Viņu “noziegums” bija tas, ka “tie mēģinājuši atturēt savus draudzes locekļus no pāriešanas grieķu–katoļu³⁰ baznīcā.” Abus draugus tagad ievietoja Jelgavas cietumā. Pēc cietumsoda izciešanas Treiju jau gaidīja jauni sarežģījumi. Tikko viņš bija palaists brīvībā, kad jau pienāca jauns sprieduma papildinājums, kas Treijam aizliedza stāties savā amatā un atgriezties Kurzemē. Kā gan tas bija noticis?

Kad ķeizaram Aleksandram III tika pasniegtas apžēlošanas aktis, viņš mīkstināja sodu un pārvērtā cietumu par “устранение от места”³¹. Neraugoties uz to, Kurzemes gubernators Sipjagins piesprieda cietuma sodu lika bez kavēšanās izpildīt, bet spriedumu par soda mīkstināšanu pasludināja tikai pēc sākumā piespriedā soda

---

²⁸ psalmotājs (krievu val.)

²⁹ Rihards Timotejs Krauze (*Krause*, 1851–1903), studējis teoloģiju TU (1873–78), mājskolotājs un mācītājs Vecpiebalgā (1879) un Dundagā (1880–1891). 1891. gadā par pareizticīgo baznīcas “apsmiešanu” (*Verspottung*) viņam piesprieda 4 mēnešu cietumsods un aizliegums kalpot Kurzemē. Pēc ieslodzījuma izceļojis uz Vāciju; no 1891. gada rudens – mācītājs Vonzēsē (*Wonsees*) pie Kulmbahas, kur arī miris.

³⁰ t.i., pareizticīgo Baznīca

³¹ atstādīšana no amata (krievu val.)

izciešanas. Tādā kārtā soda mikstināšanas vietā radās divkārtīgs sods. Arī gubernators neskopojās un pielika vēl no savas puses. Viņš piespieda Treiju nekavējoši visā klusībā atstāt Kurzemi, neļaudams pat atvadīties no savas draudzes.

Tagad Treijs pārcēlās uz Rīgu un pieņēma pilsētas vikāra vietu. Darbs bija plašs, bet atalgojums niecīgs. Lai varētu uzturēt ģimeni, viņš bija spiests pasniegt arī privātstundas. 1896. gadā viņu aicināja par Rīgas Trīsvienības latviešu draudzes mācītāju. Še viņš nokalpoja veselus 23 gadus. Draudze galvenā kārtā sastāvēja no rūpniecības strādniekiem, kuri tikai nesen bija ienākuši pilsētā. Tā kā ienācēju skaits arvien vairojās, pieauga arī draudze. Darba tagad bija pilnas rokas, jo nācās apkalpot arī vācu draudzi. Ik nedēļas nācās turēt vismaz piecus dievkalpojumus. Tikai, pateicoties savai spēcīgai un veselīgai dabai, viņš to visu spēja veikt.

Daudz sirdsēstu Treijam sagādāja 1905. un 1906. gada nemieri. Visiem spēkiem viņš centās pasargāt savu baznīcu no nemiernieku ielaušanās un viņas svētuma laupīšanas. Palīgā nāca arī drošsirdīgākie draudzes locekļi, nedēļām ilgi apsargādami katru dievkalpojumu. Saprotams, ka tāpēc Treijs guva daudz niknu ienaidnieku un Trīsvienības draudzes mācītāja māja tika nozīmēta kā pirmā, kurai jākrīt ugunīm par upuri. Bet Treijs no visa tā neļāvās iebiedēties, palikdams nelokāms arī tad, kad reiz tam uzbruka kāda nemiernieka banda un viņš, pārplūzdams asinīm no dabūtiem ievainojumiem, tikko spēja sasniegt savu māju. Kādā citā reizē liels ļaužu pūlis mācītāja mājas priekšā pacēla sarkanu karogu un dziedāja pret Treiju vērstu nicinošu dziesmu. Beidzot tomēr viss atkal norima un Treijs netraucēti turpināja savu darbu.

Izcēlās pasaules karš. Tika evakuēta Rīgas rūpniecība. Līdz ar to aizceļoja arī daļa strādnieku un Treija draudze ievērojami samazinājās. Arī viņa paša dzīvē tagad radās it kā atslābums. Iemīļoto bērnu nāve sāpīgi aizskāra tēva dvēseli. Šīs sāpes ievērojamā mērā vairoja arī tas, ka daļa draudzes locekļu tagad attālinājās no viņa kā no vācieša. Treija jaunākais brālis Kārlis tika izsūtīts uz Iekškrīeviju. Viņu pašu sagaidīja līdzīgs liktenis. Visi šie sarežģījumi un pārdzīvojumi salauza viņa līdz šim negurstošos darba spēkus un veselību.

Kā plūdi un atplūdi nāca un gāja vācu okupācijas laiki. Kaut gan Treijs apzinājās draudošās briesmas, par bēgšanu viņš tomēr nedomāja. “Kur Dievs mūs ir nolīcis, tur mums jāpaliek; briesmas draud visur, bet Viņš arī visur var pasargāt.”

1919. gada 3. janvārī Rīgā ienāca lielinieki. 4. janvārī Treiju apcietināja un ievietoja Matīsa cietumā. Še tas pavadīja divpadsmit nedēļas. Sākumā mācītāju ieslodzīja mazā kamerā kopā ar kādu ārprātīgo. Vēlāk to pārvietoja uz plašākām telpām, kur zagļi un nakstsstaiguli bija viņa līdzbiedri. Saprotams, ka šī veiclā tauta viņu drīz vien apzaga un apstrādāja visneķītrākajiem zaimu un lamu vārdiem.

Februārī komunistiskajā lapā “Sarkanais Karogs” parādījās raksts, kas uzaicināja visus tos, kuriem būtu par Treiju ko liecināt, pieteikties pie tribunāla. Toreiz lielinieki vēl centās ievērot tiesas principus. Kad nu pieteicās daudz uzticīgu draudzes locekļu, kas gribēja aizstāvēt savu mācītāju, tad tos ar nicināšanu noraidīja, piezīmējot: “Tādas liecības mums nevajaga: mēs prasām tikai apsūdzības.” (sal. Mk. 14:55)

Beidzot tādu arī atrada: 1905. gadā Treijs esot piedalījies divu draudzes locekļu nošaušanā. Patiesība tomēr bija gluži citāda: viņam kā mācītājam bija jāpavada uz soda vietu divi kara tiesā uz nāvi notiesātie. Kad komisārs izsauca Treiju un tam vēlreiz jautāja, vai viņš esot piedalījies minēto draudzes locekļu nošaušanā, viņš mierīgi un noteikti atbildēja ar “nē.” Pēc tam viņš turpināja: “Manu miesu jūs gan varat ņemt, bet manai dvēselei tomēr nepadarīsat nenieka.” – Ar to Treija liktenis bija izšķīries. 16. martā no cietuma izveda 30 cilvēkus, to starpā arī Treiju, un pagalmā nošāva... Vairākas lodes bija galīgi sašķaidījušas viņa galvu. Tikai pēc divām dienām liķus iekrāva lielos darba ratos un aizveda – kur, to neviens nezināja.

Tikai nejauši viņa liķi atrada, atverot kādu lielāku kopkapu. Tas bija jau septembrī. Beidzot arī Treija atdzisušās miesas varēja nodot svētītai zemei. Viņa mīļotās Trīsvienības baznīcas tornis tagad sveic kluso kapa kopiņu. Tā vecā priede, kas bija augusi Baltijas jūras krastmalas kāpās un pie kuras niknas vētras gadiem ilgi mēģināja savus spēkus, beidzot tomēr tika lauzta un atdota dzimtajai zemei. Vēl kapa uzraksts liecina par pārciestām cīņām un ciešanām: “Redzi, mēs tos teicam svētīgus, kas bijuši pacietīgi” (Jēk. 5:11).

Mācītājs Gustavs Bernhards Kristians Klēmanis

Mācītājs Gustavs Bernhards Kristians Klēmanis (*Klemann*)

Dzimis Rīgā 1858. gada 16. septembrī, miris Rīgā 1919. gada 30. maijā.

Viņa tēvs Gustavs Klēmanis bija Rīgas tiesas notārs. Kad tēvs mira, dēlam bija tikai piecpadsmit gadu, tādēļ viņa audzināšanu tagad uzņēmas mātes brālis, Rīgas Jāņa draudzes mācītājs superintendants Millers³². Pateicoties savai uzcītībai un apzinīgumam darbā, viņš Tērbatas augstskolā, kuru apmeklēja no 1878. līdz 1885. gadam, guva ļoti pamatīgu teoloģisko izglītību. Klēmanis bija īsts sirdsapziņas cilvēks, bet tāds, kas savu sirdsapziņu izkopies Dieva vārdu gaismā. Pēc tam, kad mācītājs Grimms³³ Klēmani 1886. gadā Ikšķiles baznīcā bija ievēdis praktiskā mācītāja amatā, viņu ievēlēja par Piņķu draudzes mācītāju. Še Klēmanis uzticīgi kalpoja veselus 20 gadus, ziedodams savai pirmajai draudzei visus spēka gadus. Viņa darbību Piņķu draudzē pārtrauca 1905. gada nemieru vētra un piespieda pārcelties uz Rīgu. Viņa līdzšinējais darbs nebija viegls. Viens no galvenajiem kavēkļiem bija latviskās izrunas trūkums. Šai ziņā viņš pats izteicās, ka tam esot Mozus grūtā mēle. Tomēr, neraugoties uz to, draudze viņu ļoti cienīja. Bet, tā kā šis trūkums visvairāk nospieda Klēmani pašu, tad viņš 1907. gadā pārgāja uz Rīgas Jēzus vācu draudzi. Šai draudzei viņš uzticīgi kalpoja līdz pat savam mūža vakaram, neatstādams to pat lielnieku vajāšanas laikos. 1919. gada aprīļa sākumā viņu apcie-

---

³² Kārlis Millers (*Müller*, 1829–1882), studējis teoloģiju TU (1848–1852); mājskolotājs Kurzemē, pārbaudes gadu pavadījis Kabilē (1854/55); Ventspils un Valkas apriņķa vikārs (1855–1856); latviešu draudzes mācītājs Kronstatē (1856–1857); Rīgas Jāņa baznīcas mācītājs (1858–1876) un virsmācītājs (1876–1882); Rīgas pilsētas konsistorijas asesors (1867–1875); no 1875. gada Rīgas pilsētas superintendants. 1870. gadā apbalvots ar amata zelta krustu.

³³ Vilhelms Grimms (*Grimm*, 1845–1926), studējis teoloģiju TU (1863–1867); skolotājs zēnu pansijā Suntažos (1867–1869); adjunkts Lubānā (1869–70); mācītājs Mālpilī, Ikšķilē un Salaspilī (1870–1892); Rīgas apriņķa skolu revidents (1873–78); līdz 1890. gadam stipendiju kases direktors; 1892. gadā par rekonvertītu (tie luterticīgie, kuri bija pārgājuši pareizticībā un atgriezās atpakaļ luterismā) garīgo aprūpi izraidīts no Baltijas un izceļojis uz Vāciju; no 1892. līdz 1908. gadam mācītājs Rotelsdorfā (*Rottelsdorf*). 1908. gadā emeritēts, miris Minhenē.

tināja un ievietoja Citadeles cietumā. Apcietinājumā viņam sekoja arī sieva un meita. Kad Rīga 22. maijā tika atbrīvota no lieliniekiem, viņš atkal atguva brīvību, tomēr ne uz dzīvošanu, bet uz nāvi. Jau 30. maijā Klēmanis mira no cietumā dabūtā tīfa. Par cietumā pavadītajām dienām viņš liecināja, ka tās bijušas visjaukākās visā viņa dzīvē. Bagātas svētības straumes plūdušas viņa dvēselē. Šeit viņš patiešām sajutis Dieva tuvumu. Šī sajūta viņu pavadīja arī, pārejot mūžībā. 2. jūnijā viņa laulātā draudzene tam sekoja nāvē – viņa arī bija kritusi par upuri cietumā dabūtam tīfam. 4. jūnijā viņus abus guldīja Rīgas Lielo kapu dzestrajā smiltainē. Viņu kapu kopiņu tagad grezno vienkārša pelēkā marmora plāksne, kura raksturo Klēmani ar Apustuļu darbu grāmatas 24. nodaļas 16. panta vārdiem: “Es dzenos vienmēr paturēt bezvainīgu sirdi Dieva un cilvēku priekšā.” Arī Jēzus draudzē baznīcā piestiprināja piemiņas plāksni, veltītu savam līdz nāvei uzticamam ganam.

Mācītājs Pēteris Rozenbergs

Mācītājs Pēteris Rozenbergs

Dzimis Vecpiebalgas Ķemeru mājās 1871. gada 28. jūnijā, miris Rīgā 1919. gada 10. jūnijā.

Savu pirmo izglītību Rozenbergs guva Leimaņu pagastskolā, kuru apmeklēja no 1880. līdz 1881. gadam. Pēc tam viņš pārgāja uz Kai-bēnu skolu, kur tolaik kā skolotāji darbojās brāļi Kaudziši. No 1884. līdz 1888. gadam Rozenbergs mācījās Vecpiebalgas draudzes skolā. Beidzot viņš iestājās Rīgas pilsētas ģimnāzijā, kuru beidza 1892. gadā.

Līdzekļu trūkuma dēļ Rozenbergs pēc ģimnāzijas beigšanas vienu gadu nodzīvoja tēva mājā, kur strādāja visādus darbus. Tomēr viņa pēc atziņām slāpstošais gars nevarēja apmierināties ar kluso lauku dzīvi. Aizņēmies vajadzīgo naudu, tas 1893. gadā iestājās Tērbatas augstskolas teoloģiskajā fakultātē. Lai labāk iemācītos vācu valodu, Rozenbergs apmetās pansijā pie skolotāja I. Dīriķa, kura meitu Mariju tas vēlāk aprecēja³⁴.

Nobeidzis savu kandidāta gadu pie prāvesta Kārļa Kundziņa³⁵ Smiltēnē, Rozenbergs 1901. gadā Rīgas Doma baznīcā tika iesvētīts par Valmieras apriņķa palīgmācītāju.

³⁴ Viņu otrais dēls Pauls (dz. 1906) studējis teoloģiju LU (1925–30), ordinēts 1931. gadā, no 1932. gada kalpojis Kokneses–Krapes un Pļaviņu draudzēs, Rīgas lauku iecirkņa prāvests un Virsvaldes loceklis. No 1944. gada rudens kalpojis Rīgas Mārtiņa draudzē, kopš gada beigām Madlienas–Meņģeles, Krustpils un Seces draudzē. Būdams Virsvaldes viceprezidents, kopā ar pārējiem tās garīgajiem locekļiem – arhibīskapa v.i. prāvestu Kārli Irbi (1885–1966) un mācītāju Arturu Siļķi (1908–1965) – sekmīgi pretojās NKVD politikai attiecībā uz LELB. 1946. gadā viņi tika arestēti. Rozenbergu apcietināja 1946. gada 28. februārī, notiesāja 1947. gada 29. martā pēc KPFSR Kriminālkodeksa 58.2., 58.10. un 58.11. panta uz 8 gadiem spaidu darbos. Lēģerī viņš organizēja slepenus dievkalpojumu un svētbrižu. Pauls Rozenbergs mira 1954. gada 4. jūnijā Vorkutas tundrā, tā sekojot sava tēva martīra pēdās. Par viņu raksta amerikānis Džons Noubls, John Noble, *I Found God in Soviet Russia* (NY: St. Martin's Press, 1959).

³⁵ Kārlis Kundziņš (1850–1937) – mācītājs, ilggadējs Smiltēnes prāvests, vēlāk profesora Kārļa Kundziņa juniora (1883–1967), LELBĀL (Latvijas ev. lut. Baznīca ārpus Latvijas) arhibīskapa (1962–1966) tēvs. Beidzis Jelgavas ģimnāziju, studējis teoloģiju TU (1871–1876), 1875. gadā ieguvis zelta medaļu. Piedalījies Tērbatas A. Kronvalda vadītajos latviešu studentu vakaros. Pārbaudes gadu kalpo Tukumā, tur strādā arī kā māj skolotājs (1876); māj skolotājs Puzē (1878–79); adjunkts Puzē (1879–80); Smiltēnes mācītājs (1880–1933). “Viņš bija draudzei viss – garīgais apkopējs, jaunatnes audzinātājs, skolu dibinātājs, izglītības

1903. gadā Rozenbergu ievēlēja par mācītāju Straupes draudzē. Te viņš pārdzīvoja arī grūtos revolūcijas laikus. Reiz viņš ticis aicināts runāt kādā mītiņā. Rozenbergs arī pieņēmis uzaicinājumu, tomēr nerunājis par uzdoto tēmu, bet gan par to, kas patlaban nospieda viņa sirdi. Sapulcē izcēlās liels troksnis, tā ka pārējie runātāji nemaz netikuši pie vārda. Kad Rozenbergs aizgājis, lielākā sapulces daļa tam sekojusi. Ar savu dedzīgo uzstāšanos viņš bija iemantojis daudz draugu. Bet radās arī ienaidnieki, kas tīkoja pēc jaunā mācītāja dzīvības. Savu laulāto draudzeni un mazo bērnu Rozenbergs aizsūtīja uz drošāku vietu, bet pats uzticīgi palika savā darbā. Un Dievs pasargāja savu kalpu, jo tam vēl bija jādara daudz darba.

1907. gadā Rozenbergs tika aicināts uz Lielvārdi. Lielvārdes mācītājs bija kritis no slepkavu rokām, un tāpēc šo vietu neviens labprāt negribēja ieņemt. Rozenbergs to uzskatīja par misiju; viņš tika aicināts un gāja.

1911. gadā Rozenbergu sauca uz Rīgu Mārtiņa draudze, kurā viņš bija strādājis jau 1901. gada vakarā un guvis lielu piekrišanu. Te nu viņa priekšā atvērās plašs darbalauks, kurā tas varēja lietot savus nenogurstošos spēkus. Rozenbergs bija ne tik vien fiziski stiprs cilvēks, bet arī viņa gars nepazina noguruma. Neviens darbs to neatbaidīja, nekur viņš neatrāva savu palīdzīgo roku.

Sevišķi rosīgi Rozenbergs cīnījās pret alkoholu, redzēdams lielo postu, kuru tas nodara viņa draudzē, kas sastāvēja pa lielākai daļai no trūcīgiem ļaudīm. Gan baznīcā no kanceles, gan iknedēļas Zilā krus-

---

veicinātājs, biedrību darbinieks, novada vēstures pētnieks” (E. Ķiploks. *Prāvests Kārlis Kundziņš*. – 1939. – 38. lpp.) No 1887. gada Valkas apriņķa skolu revidents; Valkas iecirkņa prāvests (1920–1937); vikārs Alūksnē (1911). LU goda doktors (1924); no 1928. gada Baznīcas virsvaldes loceklis; no 1890. gada darbojies Bībeles emendācijas komisijā R. Auniņa vadībā. Dibinājis un vadījis Smiltenes – Palsmanes – Gaujienas – Aumeisteru lauksaimniecības biedrību. 1899. gadā kopā ar K. Ulmani vispārējā latviešu lauksaimnieku kongresā rosinājis lauksaimniecības racionalizēšanu. 1931. gada 18. novembrī iesvētījis Brīvības pieminekļa pamatakmeni Rīgā. Apbalvots ar mācītāja amata zelta krustu un 2. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni. No 1869. gada publicējies latviešu periodikā par vēsturi, etnogrāfiju u.c. Tulkojis un lokalizējis stāstus, sacerējis lugu “Vecais Klāva tēvs” (1870). Publicējis plašus apcerējumus par E. Gliku (1873), G. F. Stenderu (1879, 1896, 1914), K. Hūgenbergeru (1888), Kronvalda Ati (1905), A. Vēberu (1913–1914), kā arī kultūrvēsturiskus darbus “Ko mums stāsta vecās baznīcas grāmatas” (1924–26), “Smiltene” (1926), autobiogrāfiju “Mana mūža gājiens” (1935).

ta sapulcēs viņš karoja pret šo cilvēces lielāko ļaunumu. Šim darbam bija daudz panākumu un svētības. Arī nabagu kopšanai Rozenbergs piegriezta lielu vērību. Te viņu atbalstīja rosīgā dāmu komiteja.

Pasaules karam sākoties, radās jauns darbalauks. Nodibinājās Sarkanais Krusts, kurā Rozenbergs bij dedzīgs līdzstrādnieks. Savā draudzē viņš izveidoja lazareti ievainotiem karavīriem ar 20 gultām, kuru skaits vēlāk tika palielināts līdz 35.

Arī par bēgļiem bij jāgādā. Te nu atkal Rozenbergs bija viens no pirmajiem, kas ķērās pie darba. Lai sagādātu vajadzīgos līdzekļus latviešu bēgļu apgādāšanai, viņš vairākkārt brauca uz Pēterpili.

Vācu okupāciju Rozenbergs sajuta kā nastu. Kad 1918. gadā Sinode gribēja sūtīt ķeizaram Viļumam³⁶ pateicības telegrammu, tad Rozenbergs bij tas, kas pacēla savu balsi pret to.

Pienāca visgrūtākais pārbaudījumu gads – 1919. Lielinieki ienāca Rīgā jau janvāra sākumā. Tumšas, drūmas dienas sākās latvju tautas dzīvē. Lielinieku režīms kļuva arvienu stiprāks; arvienu vairāk tika ierobežotas Baznīcas tiesības. Rozenbergs bez bailēm devās pie lielinieku komisāra, lai dabūtu atļauju noturēt aizliegtos dievkalpojumus. Beidzot viņam tas arī izdevās. Bet drīz pēc tam apcietināja gandrīz visus Rīgas mācītājus. Draudzes palika bez vadības...

Pienāca arī Rozenberga kāрта. Viņu 2. aprīlī apcietināja. Jau nedēļu iepriekš mācītāja dzīvokli bija izdarīts bruņots ielaušanās mēģinājums. Pirms Rozenbergu aizveda, viņš vēl kopā ar savējiem dziedāja savu iemīļoto dziesmu “Jēzu, pavadi ceļā žēlīgi!”³⁷ un lūdza Dievu, sacīdams: “Kungs, piedodi tiem, jo tie nezina, ko tie dara”.

Septiņas nedēļas Rozenbergs pavadīja Rīgas Centrālcietumā. Te viņam lika skaldīt malku, ko tas arī labprāt darīja. Ar savu drošo prātu un stipro ticību viņš stiprināja arī savus cietuma biedrus, ik dienas noturēdams lūgšanas latviešu, vācu un krievu valodā.

20. maijā Rozenbergu gribēja vest uz Cēsīm, bet lieta novilcinājās. Pāris dienas vēlāk lielinieki atstāja Rīgu, un viņš kļuva brīvs. Kaut gan viņam tagad deva padomu braukt uz laukiem atpūtā, tomēr Ro-

³⁶ Vācijas ķeizars Vilhelms II (*Prinz Friedrich Wilhelm Viktor Albrecht von Preußen*, 1859–1941; amatā 1888–1918).

³⁷ Dz. Gr., 415. dziesma.